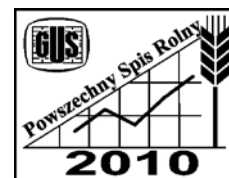

URZĄD STATYSTYCZNY WE WROCŁAWIU

RAPORT Z WYNIKÓW

WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Wrocław 2011

ZESPÓŁ REDAKCYJNY URZĘDU STATYSTYCZNEGO WE WROCŁAWIU

PRZEWODNICZĄCY

Małgorzata Wojtkowiak-Jakacka

REDAKTOR GŁÓWNY

Danuta Komarowska

CZŁONKOWIE

Beata Bal-Domańska, Sławomir Banaszak, Stanisław Kamiński, Irena Makiej-Borowiecka, Wacław Mazur, Gabriela Okoń, Anna Staniów, Elżbieta Stańczyk, Halina Urbanek, Halina Woźniak, Marta Woźniakiewicz, Małgorzata Wysoczańska

SEKRETARZ

Agnieszka Ilczuk

OPRACOWANIE REDAKCYJNE

Bernadeta Janicka, Magdalena Klimek, Halina Urbanek

SKŁAD KOMPUTEROWY I GRAFIKA

Leszek Łukaszewicz

ISBN: 978-83-89593-10-8

Projekt okładki Zakład Wydawnictw Statystycznych

Publikacja dostępna na <http://www.stat.gov.pl/wroclaw>

Druk i oprawa: Urząd Statystyczny we Wrocławiu – Wydział Poligrafii 59-220 Legnica, ul. Jaworzyńska 65

Szanowni Państwo,

Przekazuję Państwu opracowanie przedstawiające wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2010 (PSR 2010), który został przeprowadzony w dniach 1 września – 31 października 2010 r.

Był to pierwszy spis po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, który wykorzystywał w szerokim zakresie źródła administracyjne oraz nowatorskie metody badawcze. Oprócz wywiadów przeprowadzanych przez rachmistrzów spisowych wyłącznie na formularzu elektronicznym z wykorzystaniem urządzeń typu hand-held (metoda CAPI), w spisie zastosowano również dwie inne metody zbierania danych: wywiady telefoniczne wspomagane przez program komputerowy (metoda CATI) oraz samospis internetowy (metoda CAII).

Publikacja ta jest pierwszą z serii opracowań, zawierającą podstawowe informacje zebrane w spisie. Zaprezentowane w niej zostały wyniki z poszczególnych obszarów tematycznych badania dotyczące: gospodarstw rolnych, użytkowania gruntów, powierzchni zasiewów, zwierząt gospodarskich, ciągników i maszyn rolniczych oraz pracujących w gospodarstwach rolnych. W wielu zagadnieniach dokonano porównania z wynikami Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2002 r. Część analityczna poprzedzona jest uwagami metodycznymi zawierającymi zakres i tematykę PSR 2010, metodykę badania oraz podstawowe definicje, pojęcia i zasady spisywania.

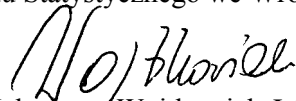
Uzupełnieniem materiału statystycznego są kartogramy prezentujące wybrane zagadnienia dotyczące rolnictwa w województwie dolnośląskim na tle innych województw.

Ta, jak i kolejne publikacje poświęcone spisom dostępne będą w Internecie na stronie www.stat.gov.pl/wroclaw.

Przekazując Państwu pierwsze opracowanie z wynikami spisu składam podziękowania Wszystkim, którzy przyczynili się do zorganizowania i przeprowadzenia PSR 2010 w województwie dolnośląskim.

Dyrektor

Urzędu Statystycznego we Wrocławiu

dr Małgorzata Wojtkowiak-Jakacka

Wrocław, wrzesień 2011 r.

SPIS TREŚCI

	Str.	
PRZEDMOWA	3	
UWAGI METODYCZNE	6	
Wprowadzenie	6	
Zakres i tematyka Powszechnego Spisu Rolnego 2010	7	
Schemat losowania próby gospodarstw rolnych osób fizycznych o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha	9	
Ważniejsze definicje, pojęcia spisowe i zasady spisywania.....	9	
Ważniejsze grupowania i zakres publikowanych danych	16	
CZĘŚĆ ANALITYCZNA		
Uwagi ogólne	18	
Gospodarstwa rolne.....	20	
Użytkowanie gruntów	23	
Powierzchnia zasiewów	26	
Zwierzęta gospodarskie.....	29	
Ciągniki i maszyny rolnicze.....	34	
Pracujący w gospodarstwach rolnych	38	
WYKAZ TABLIC		
Tabl. 1. Liczba gospodarstw rolnych i średnia powierzchnia 1 gospodarstwa rolnego w latach 2002 i 2010.....	20	
Tabl. 2. Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010.....	21	
Tabl. 3. Ogólna powierzchnia gruntów w gospodarstwach rolnych w latach 2002 i 2010	24	
Tabl. 4. Powierzchnia zasiewów głównych upraw rolnych w latach 2002 i 2010	26	
Tabl. 5. Pogłowie zwierząt w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według grup obszarowych w 2010 r.	31	
Tabl. 6. Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych w latach 2002 i 2010.....	32	
Tabl. 7. Ciągniki i maszyny rolnicze w latach 2002 i 2010	34	
Tabl. 8. Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2010 r.....	39	
Tabl. 9. Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku w latach 2002 i 2010	42	
Tabl. 10. Struktura użytkowników gospodarstw indywidualnych pracujących w tych gospodarstwach w ciągu roku według płci i grup obszarowych	42	
WYKAZ WYKRESÓW I MAP		
Struktura gospodarstw rolnych według grup obszarowych w latach 2002 i 2010	1	20
Przeciętna powierzchnia 1 gospodarstwa rolnego według kierunków produkcji w latach 2002 i 2010	2	22

Struktura użytkowania gruntów w 2010 r.	3	23
Liczba gospodarstw rolnych i powierzchnia użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	4	25
Struktura zasiewów według podstawowych grup upraw rolnych w latach 2002 i 2010.....	5	27
Powierzchnia zasiewów według grup obszarowych w 2010 r.	6	28
Struktura powierzchni zasiewów według podstawowych grup obszarowych w 2010 r.	7	28
Dynamika pogłowia zwierząt gospodarskich w 2010 r.	8	29
Struktura bydła w latach 2002 i 2010	9	30
Struktura trzody chlewnej w latach 2002 i 2010	10	30
Liczba ciągników według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010	11	35
Liczba ciągników przypadająca na 100 gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010	12	36
Struktura ciągników według mocy silnika w latach 2002 i 2010.....	13	36
Liczba gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą i liczba pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach w czerwcu 2010 r. według grup obszarowych.....	14	40
Struktura pracujących użytkowników indywidualnych gospodarstw rolnych w ciągu roku według płci i grup wieku	15	43
Struktura gospodarstw rolnych oraz nakładów pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku według kategorii pracujących i grup obszarowych użytków rolnych	16	44
Województwo dolnośląskie na tle innych województw w 2010 r.....	x	44
Lokata województwa dolnośląskiego na tle innych województw w 2010 r.	x	44

CZEŚĆ TABELARYCZNA

	Tabl.	Str.
Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i użytkowników w latach 2002 i 2010	1	45
Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i rodzaju prowadzonej działalności rolniczej w latach 2002 i 2010	2	46
Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i rodzaju prowadzonej działalności rolniczej w latach 2002 i 2010.....	3	47
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według użytkowników w latach 2002 i 2010	4	48
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010	5	49
Powierzchnia zasiewów według użytkowników w latach 2002 i 2010.....	6	50
Powierzchnia zasiewów według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010	7	51
Zwierzęta gospodarskie według użytkowników w latach 2002 i 2010	8	52
Zwierzęta gospodarskie według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	9	53
Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych według użytkowników w latach 2002 i 2010	10	54
Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010	11	55
Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2010 r. według grup obszarowych użytków rolnych	12	56
Użytkownicy gospodarstw indywidualnych pracujący w ciągu roku w swoim gospodarstwie rolnym według grup wieku, płci i grup obszarowych użytków rolnych	13	57
Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010	14	58

UWAGI METODYCZNE

Wprowadzenie

Powszechny Spis Rolny 2010 (PSR 2010) przeprowadzony został **od 1 września do 31 października 2010 r.** według stanu na dzień **30 czerwca 2010 r.** (dzień referencyjny) o **godzinie 24.00.**

Podstawę prawną PSR 2010 oraz badania metod produkcji rolnej stanowiły:

- a) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1166/2008 z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie badań struktury gospodarstw rolnych i badania metod produkcji rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 571/88 (Dz. U. UE nr L 321 z dnia 1 grudnia 2008 r.), zwane dalej Rozporządzeniem unijnym;
- b) Ustawa z dnia 17 lipca 2009 r. o powszechnym spisie rolnym w 2010 r. (Dz. U. z dnia 10 sierpnia 2009 r., Nr 126 poz. 1040), zwana dalej Ustawą;
- c) Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 1995 r., Nr 88, poz. 439; z 1996 r., Nr 156, poz. 775; z 1997 r., Nr 88, poz. 554 i Nr 121, poz. 769; z 1998 r., Nr 99, poz. 632 i Nr 106, poz. 668; z 2001 r., Nr 100, poz. 1080; z 2003 r., Nr 217, poz. 2125; z 2004 r., Nr 273, poz. 2703; z 2005 r., Nr 163, poz. 1362; z 2006 r., Nr 170, poz. 1217; z 2007 r., Nr 166, poz. 1172);
- d) Program Badań Statystycznych Statystyki Publicznej.

W powyższych aktach prawnych określono termin i zakres tematyczny spisu, zasady organizacji i realizacji prac spisowych, zobowiązanie respondentów do udzielania informacji oraz sposób zebrania i ochrony danych.

PSR 2010 był pierwszym spisem zrealizowanym od czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Z członkostwa państwa polskiego w Unii Europejskiej wynika szereg zobowiązań, m.in. konieczność dostarczenia informacji z dziedziny rolnictwa w zakresie i terminach określonych przez Komisję Europejską.

Potrzeba przeprowadzenia PSR 2010 r. wynikała ponadto z konieczności:

- ✓ zapewnienia bazy informacyjnej o gospodarstwach rolnych, koniecznej dla realizacji krajowej, regionalnej i lokalnej polityki rolnej i społecznej na wsi,
- ✓ analizy zmian, jakie zaszły w rolnictwie na przestrzeni lat 2002-2010,
- ✓ wykonania zobowiązań Polski w zakresie dostarczenia informacji dla potrzeb innych niż EUROSTAT organizacji międzynarodowych (FAO, OECD i inne),
- ✓ pospisowej aktualizacji statystycznego rejestru gospodarstw rolnych, a tym samym przygotowania operatów do różnotematycznych badań reprezentacyjnych z zakresu rolnictwa realizowanych w latach następnych.

Obok Raportu, wyniki spisu zostaną przedstawione w publikacjach krajowych oraz szczebla wojewódzkiego pod następującymi tytułami:

- publikacje krajowe:
  1. Powszechny Spis Rolny 2010 – Użytkowanie gruntów,

2. Powszechny Spis Rolny 2010 – Uprawy rolne i wybrane elementy metod produkcji roślinnej,
3. Powszechny Spis Rolny 2010 – Uprawy ogrodnicze,
4. Powszechny Spis Rolny 2010 – Zwierzęta gospodarskie i wybrane elementy metod produkcji zwierzęcej,
5. Powszechny Spis Rolny 2010 – Środki produkcji w rolnictwie,
6. Powszechny Spis Rolny 2010 – Charakterystyka gospodarstw rolnych,
7. Powszechny Spis Rolny 2010 – Pracujący w gospodarstwach rolnych.

➤ publikacje szczebla wojewódzkiego:

1. Powszechny Spis Rolny 2010 – Charakterystyka gospodarstw rolnych w województwie dolnośląskim,
2. Powszechny Spis Rolny 2010 – Podstawowe informacje według podregionów, powiatów i gmin województwa dolnośląskiego.

Nowym rozwiązaniem w procesie udostępniania danych będzie Analityczna Baza Mikrodanych (ABM), w której znajdą się odpersonalizowane dane uzyskane w spisie i badaniu metod produkcji rolnej. Walorem ABM, istotnym z punktu widzenia użytkowników informacji statystycznej, będzie Aplikacja Użytkowników Zewnętrznych oraz możliwość komunikacji m.in. z Podsystemem Metainformacji czy budowanym obecnie Portalem Geostatystycznym.

Ponadto w Banku Danych Lokalnych będą zamieszczone informacje ze spisu dla poszczególnych szczebli podziału terytorialnego kraju.

Zakres i tematyka Powszechnego Spisu Rolnego 2010

Spis rolny został przeprowadzony jako:

I. Badanie pełne w gospodarstwach rolnych:

1. osób fizycznych o powierzchni użytków rolnych wynoszącej:

a) co najmniej 1 ha,

b) poniżej 1 ha:

- spełniających progi fizyczne określone w załączniku II do Rozporządzenia unijnego (prowadzące uprawę roślin o powierzchni co najmniej: 0,5 ha dla tytoniu, 0,5 ha dla chmielu, 0,5 ha dla warzyw i truskawek gruntowych, 0,1 ha dla warzyw i truskawek pod osłonami, 0,1 ha dla kwiatów i roślin ozdobnych pod osłonami lub prowadzących chów zwierząt o skali chowu co najmniej: 10 sztuk dla bydła ogółem, 50 sztuk dla trzody chlewnej ogółem, 10 sztuk dla loch, 20 sztuk dla owiec ogółem, 20 sztuk dla kóz ogółem, 1000 sztuk dla drobiu ogółem),
- dodatkowo na potrzeby krajowe – prowadzących uprawę roślin o powierzchni co najmniej: 0,5 ha dla plantacji drzew owocowych, 0,5 ha dla plantacji krzewów owocowych, 0,3 ha dla szkółek sadowniczych i ozdobnych, 0,1 ha dla truskawek gruntowych

oraz 0,1 ha dla tytoniu lub prowadzących chów zwierząt o skali chowu co najmniej: 5 sztuk dla krów ogółem, 100 sztuk dla drobiu ogółem oraz 5 sztuk dla koni ogółem, nie więcej jednak niż progi określone w załączniku II do Rozporządzenia unijnego;

2. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

II. Badanie reprezentacyjne w gospodarstwach rolnych osób fizycznych o powierzchni poniżej 1 ha użytków rolnych, innych niż określone w pkt. I.1.b).

Wykaz gospodarstw rolnych do spisu powstał na bazie danych administracyjnych, które przed spisem zostały zweryfikowane przez urzędy gmin oraz rachmistrzów spisowych, w trakcie obchodu przedspisowego.

Do budowy wykazu wykorzystano dane z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR), dane z urzędów gmin (Ewidencja Podatkowa Nieruchomości – EPN – płatnicy podatku rolnego) i starostw powiatowych (Ewidencja Gruntów i Budynków – EGiB), Głównego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (GIJHAR-S – dane o gospodarstwach ekologicznych) oraz Ministerstwa Finansów (PIT-6 – płatnicy podatku dochodowego od dochodów z działów specjalnych produkcji rolnej).

Dodatkowo dla gospodarstw rolnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, wykaz został zweryfikowany bieżącą sprawozdawczością z zakresu rolnictwa.

Na podstawie informacji administracyjnych wyodrębniono obiekty, które w zależności od wielkości powierzchni użytków rolnych (poniżej 1 ha oraz 1 ha i więcej) oraz wielkości pozostałych progów określonych w Ustawie, zostały zakwalifikowane do badania pełnego lub reprezentacyjnego.

Spis został przeprowadzony z wykorzystaniem wyłącznie formularza elektronicznego. Formularz ten przed spisem został zasilony dostępnymi danymi z rejestrów administracyjnych. Informacje od respondentów uzyskano stosując następujące metody zbierania danych:

- ✓ samospis internetowy (metoda CAII),
- ✓ wywiad telefoniczny z wykorzystaniem komputera (metoda CATI),
- ✓ wywiad bezpośredni z wykorzystaniem urządzenia hand-held przeprowadzany przez rachmistrza spisowego (metoda CAPI).

Tematyka spisu rolnego została ujęta na formularzu elektronicznym w następujących działach:

1. Użytkowanie gruntów,
2. Działalność gospodarcza,
3. Struktura dochodów gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego,
4. Powierzchnia zasiewów i inna,
5. Pogłowie zwierząt gospodarskich,
6. Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze,
7. Zużycie nawozów,
8. Aktywność ekonomiczna,
9. Metody produkcji rolnej.

Zgodnie z art. 10 Ustawy o powszechnym spisie rolnym, w terminie od 3 do 10 listopada 2010 r. został przeprowadzony spis kontrolny na próbie 20 tys. gospodarstw rolnych osób fizycznych wylosowanych z jednostek biorących udział w spisie właściwym.

Schemat losowania próby gospodarstw rolnych osób fizycznych o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha

Losowanie gospodarstw rolnych przeprowadzone zostało oddzielnie w każdej gminie przy wykorzystaniu schematu losowania warstwowego. Próba gospodarstw o liczebności 150 tys. rozdzielona została pomiędzy gminy w taki sposób, aby błąd względny oszacowania łącznej powierzchni użytków rolnych (tj. z uwzględnieniem gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha, które ujęto w badaniu pełnym) był jednakowy dla wszystkich gmin, tj. $v(\hat{y}) \leq 0,01497$.

W celu alokacji próby pomiędzy gminy wykorzystany został specjalny program optymalizacyjny, który jednocześnie:

- rozdzielał próbę gospodarstw pomiędzy gminy,
- w każdej gminie populację gospodarstw o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha, dzielił w sposób optymalny na trzy warstwy. W efekcie ustalone zostały granice warstw, różne w zależności od gminy,
- wydzielał w danej gminie tzw. warstwę górną zawierającą gospodarstwa największe w klasie gospodarstw poniżej 1 ha. Gospodarstwa te badane były w 100%,
- dokonywał optymalnego rozdziału próby pomiędzy pozostałe warstwy.

Ważniejsze definicje, pojęcia spisowe i zasady spisywania

Gospodarstwo rolne oznacza grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Gospodarstwo rolne osoby fizycznej (gospodarstwo indywidualne) to gospodarstwo o powierzchni użytków rolnych od 0,1 ha, będące własnością lub znajdujące się w użytkowaniu osoby fizycznej oraz gospodarstwo rolne osoby posiadającej użytki rolne o powierzchni mniejszej niż 0,1 ha lub nieposiadającej użytków rolnych, która ma co najmniej: 1 sztukę bydła lub (i) 5 sztuk trzody chlewnej albo 1 lochę lub (i) 3 sztuki owiec lub (i) 3 sztuki kóz lub (i) 1 konia lub (i) 30 sztuk drobiu lub (i) 1 strusia lub (i) 5 sztuk samic królików lub (i) 5 sztuk samic pozostałych zwierząt futerkowych lub (i) 3 sztuki pozostałych zwierząt utrzymywanych na rzeź lub (i) 1 pień pszczeleli.

Gospodarstwo rolne osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej to gospodarstwo rolne prowadzone przez osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której podstawowa działalność jest zaliczana według Polskiej Klasyfikacji Działalności do sekcji A, dział 01, grupy: 01.1 – uprawy rolne inne niż wieloletnie,

01.2 – uprawy roślin wieloletnich, 01.3 – rozmnażanie roślin, 01.4 – chów i hodowla zwierząt, 01.5 – uprawy rolne połączone z chowem i hodowlą zwierząt (działalność mieszana), 01.6, klasa 01.61 – działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną (utrzymywanie gruntów w dobrej kulturze rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska), a także niezależnie od zaklasyfikowania działalności podstawowej, gdy w gruntach użytkowanych przez jednostkę powierzchnia użytków rolnych przekracza 1 ha lub jednostka prowadzi chów zwierząt gospodarskich.

Za użytkownika gospodarstwa rolnego uważa się osobę fizyczną, osobę prawną oraz jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, faktycznie użytkującą gospodarstwo rolne, niezależnie od tego, czy jest właścicielem, dzierżawcą tego gospodarstwa czy też użytkuje je z innego tytułu i niezależnie od tego, czy grunty wchodzące w skład gospodarstwa rolnego są położone na terenie jednej czy kilku gmin.

Do **działalności rolniczej** zaliczamy działalność związaną z uprawą roślin oraz chowem i hodowlą zwierząt, która obejmuje: wszystkie uprawy rolne (w tym również uprawę grzybów), warzywnictwo i sadownictwo, szkółkarstwo, hodowlę i nasiennictwo roślin rolniczych i ogrodniczych, chów i hodowlę zwierząt w gospodarstwie (bydła, owiec, kóz, koni, trzody chlewnej, drobiu, królików, zwierząt futerkowych, zwierząt łownych utrzymywanych na rzeź), pszczoł oraz działalność polegającą na utrzymaniu gruntów rolnych już niewykorzystywanych do celów produkcyjnych według zasad dobrej kultury rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska (zgodnie z normami).

Za **działalność gospodarczą inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym** przyjęto działalność produkcyjną lub usługową prowadzoną na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku, która wykorzystuje zasoby gospodarstwa rolnego (siłę roboczą, teren, budynki, park maszynowy itp.) lub produkty rolne w nim powstałe. Nie wlicza się tu działalności innej niż rolnicza, jeżeli z zasobów gospodarstwa wykorzystywana jest tylko i wyłącznie siła robocza.

Wartość końcowej produkcji rolniczej to suma wartości sprzedanych produktów rolnych (surowców), samozaopatrzenia i dopłat do produktów.

Do **gruntów użytkowanych** przez gospodarstwo zalicza się użytki rolne, lasy i grunty leśne, pozostałe grunty (np. pod zabudowaniami), niezależnie od tytułu władania (własne, dzierżawione na zasadzie umowy i bezumownie, użytkowane z innego tytułu, wspólne w części przypadającej użytkownikowi), lecz bez gruntów wydzierżawionych innym.

Powierzchnia gruntów ogółem oznacza łączną powierzchnię użytków rolnych, lasów i gruntów leśnych oraz gruntów pozostałych niezależnie od tytułu władania – własnych, dzierżawionych (na zasadzie umowy i bezumownie lecz bez gruntów wydzierżawionych innym), użytkowanych z tytułu zajmowania określonego stanowiska (leśniczy, ksiądz, nauczyciel, itp.), wspólnych w części przypadającej użytkownikowi, a także użytkowane przez gospodarstwo grunty należące do gospodarstw opuszczonych.

Użytki rolne ogółem to powierzchnia:

- użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej (użytki rolne utrzymywane zgodnie z normami, spełniające wymogi Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie minimalnych norm z dnia 12 marca 2007 r. w sprawie minimalnych norm (Dz. U. z 2010 r., nr 39, poz. 211, z późniejszymi zmianami), na którą składają się:
  - łąki trwałe,
  - pastwiska trwałe,
  - sady (plantacje drzew i krzewów owocowych oraz ich szkółki),
  - ogrody przydomowe (bez powierzchni przeznaczonej na rekreację),
  - zasiewy (łączna powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych z wyłączeniem sadów i ogrodów przydomowych),
  - grunty ugorowane,
- użytków rolnych pozostałych (użytki rolne nie użytkowane i nie utrzymywane w dobrej kulturze rolnej w dniu 30 czerwca 2010 r.).

W związku z wprowadzeniem pojęcia **dobrej kultury rolnej**, niektóre rodzaje użytków rolnych, np. łąki, pastwiska, a także pozostałe grunty, nie są w pełni porównywalne z wynikami PSR 2002.

Łąki trwałe to powierzchnia gruntów pokryta trawami (5 lub więcej lat), z zasady koszone – przynajmniej raz w roku, ale zbiory niekoniecznie wykorzystywane są do celów produkcyjnych.

Pastwiska trwałe to powierzchnie gruntów pokryte trawami (5 lub więcej lat), które z zasady nie są koszone, lecz wypasane. Łącznie z pastwiskami trwałymi niewykorzystywanymi do celów produkcyjnych oraz ekstensywnie wypasanymi pastwiskami położonymi na terenach pagórkowatych, na glebach niskiej klasy, na których nie stosuje się nawożenia, podsiewów, melioracji itp.

Sady to plantacje drzew, krzewów owocowych i upraw jagodowych (łącznie z plantacjami leszczyny, malin, winorośli, lecz bez plantacji truskawek i poziomek) rosnące w zwartym nasadzeniu, a także szkółki drzew i krzewów owocowych, jeżeli ich łączna powierzchnia nie jest mniejsza niż 0,10 ha.

Grunty ugorowane to grunty orne niewykorzystywane do celów produkcyjnych, ale utrzymane według zasad dobrej kultury rolnej, przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska. Zalicza się tu także grunty przygotowane pod zasiewy, ale do **30 czerwca 2010 r.** nie obsiane lub nie obsadzone.

Powierzchnia lasów i gruntów leśnych to powierzchnia o wielkości co najmniej 0,10 ha, pokryta roślinnością leśną (zalesiona) lub przejściowo jej pozbawiona (nie zalesiona) oraz grunty związane z gospodarką leśną. Uwzględnia się tu powierzchnię szkółek drzew leśnych założonych na terenach leśnych i wykorzystywanych na potrzeby własne gospodarstwa rolnego (niehandlowe).

Powierzchnia pozostałych gruntów to grunty będące pod zabudowaniami, podwórzami, placami i ogrodami ozdobnymi, parkami, powierzchnia wód śródlądowych (własnych i dzierżawionych), rowów melioracyjnych, powierzchnia porośnięta wikliną w stanie naturalnym, powierzchnia terenów bagiennych, powierzchnia innych gruntów (torfowiska, żwirownie), nieużytków (w tym gruntów zadrzewionych i zakrzaczonych), powierzchnia przeznaczona dla rekreacji (np. zlokalizowana wokół domu, pola golfowe, itp.). Do pozostałych gruntów zalicza się także powierzchnię gruntów rolnych nie użytkowanych rolniczo, jeżeli grunty te nie powrócą już do użytkowania rolniczego, np. grunty rolne przeznaczone pod budowę drogi, supermarketu.

Powierzchnia zasiewów to powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych w gospodarstwie rolnym. Do powierzchni pod zasiewami zaliczamy między innymi: powierzchnię szkółek drzew i krzewów ozdobnych, szkółek drzew leśnych do celów handlowych, uprawy wikliny, drzew i krzewów owocowych rosnących poza plantacjami, a także innych upraw trwałych (w tym uprawy „choinek bożonarodzeniowych”) oraz powierzchnię upraw pod osłonami itp. Zalicza się tu także powierzchnię plantacji drzew i krzewów szybkorosnących prowadzonych na użytkach rolnych, a także plantacje truskawek i poziomek.

Do **grupy upraw pastewnych** zaliczono: kukurydzę na ziarno, okopowe pastewne, strączkowe pastewne, mieszanki zbożowo-strączkowe na ziarno, uprawy nasienne motylkowych pastewnych, traw polowych i innych pastewnych, motylkowe pastewne i inne pastewne na zielonkę, motylkowe pastewne, trawy polowe i inne uprawy na przyoranie.

Uprawy przemysłowe obejmują: buraki cukrowe, rzepak i rzepik, len włóknisty, len oleisty, konopie i tytoń.

Zwierzęta gospodarskie to zwierzęta utrzymywane w celu produkcji mięsa, mleka i innych produktów zwierzęcych, a także w przypadku koni, wykorzystywane jako siła pociągowa i dla celów rekreacyjnych i sportowych. Zalicza się następujące gatunki: koniowate, bydło, trzoda chlewna, owce, kozy, drób (tj.: kury, indyki, kaczki, gęsi, przepiórki, perliczki, gołębie, strusie, pawie, łabędzie i inne gatunki do produkcji mięsa, ale bez ptactwa utrzymywanego do celów łowieckich), króliki, zwierzęta futerkowe, pnie pszczoły oraz pozostałe zwierzęta utrzymywane w gospodarstwie rolnym dla produkcji mięsa (np. sarny, daniela, dziki itp.).

Badaniem objęto **ciągniki i maszyny rolnicze** własne (stanowiące wyłączną własność użytkownika gospodarstwa lub członka jego gospodarstwa domowego) i wspólne (będące współwłasnością i użytkowane przez więcej niż jedno gospodarstwo).

Dane o **pracujących** dotyczą gospodarstw indywidualnych oraz gospodarstw rolnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, które w momencie referencyjnym spisu prowadziły działalność rolniczą.

W Powszechnym Spisie Rolnym 2010, podobnie jak w spisach z 2002 r., badano zarówno bieżącą aktywność ekonomiczną ludności (w ciągu tygodnia poprzedzającego dzień referencyjny spisu), jak też zaangażowanie w pracę (nakłady pracy) w rolnictwie w ciągu roku (12 miesięcy

poprzedzających dzień referencyjny spisu). Należy jednak podkreślić, że ze względu na nieco inny sposób zadawania niektórych pytań w formularzach spisowych, pełna porównywalność wyników pomiędzy spisami z 2002 i 2010 roku nie jest możliwa.

Zebrane dane dotyczą:

- w **gospodarstwach indywidualnych** – użytkownika, członków jego rodziny w wieku 15 lat i więcej oraz innych osób pracujących w gospodarstwie rolnym. W przypadku aktywności bieżącej spisywano również osoby z rodziny, które nie wносиły wkładu pracy w gospodarstwo rolne, ale mieszkały razem z użytkownikiem w dniu referencyjnym spisu. Natomiast w celu oceny wkładu pracy w gospodarstwo rolne w ciągu całego roku uwzględniono dodatkowo członków rodziny niemieszkających z użytkownikiem oraz wkład pracy pracowników najemnych (stałych i dorywczych), kontraktowych i osób pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej.
- w **gospodarstwach osób prawnych** – wkładu pracy pracowników najemnych (stałych i dorywczych), kontraktowych i pozostałych pracujących przy produkcji rolnej.

W odniesieniu do **aktywności bieżącej** zastosowano podejście zbliżone do zalecanego przez Europejską Komisję Gospodarczą ONZ i Urząd Statystyczny Wspólnot Europejskich (EUROSTAT) do stosowania w Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań oraz badaniach siły roboczej. **Dotyczy ono sytuacji w badanym tygodniu** i pozwala wyodrębnić osoby pracujące (z możliwością wyróżnienia osób pracujących w rolnictwie), bezrobotne i bierne zawodowo. W przypadku Powszechnego Spisu Rolnego 2010 badano sytuację na rynku pracy osób zamieszkałych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego w ostatnim tygodniu czerwca 2010 r. Takie podejście pozwala na wyróżnienie zbiorowości osób pracujących wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym (definicja poniżej), służącej do zbilansowania wszystkich pracujących w Gospodarce Narodowej (dane publikowane na bieżąco m.in. w Roczniku Statystycznym RP).

Drugie opisywane ujęcie dotyczy nakładów pracy ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy, a więc uwzględnia cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym. Tak liczona zbiorowość osób zaangażowanych w pracę w rolnictwie jest z reguły znacznie wyższa, uwzględnia bowiem wkład pracy w tym okresie każdej osoby, niezależnie czy praca w gospodarstwie rolnym była dla niej pracą wyłączną, główną czy dodatkową. Takie podejście jest spójne z wcześniej publikowanymi wynikami Badań Struktury Gospodarstw Rolnych (unijne: *Farm Structure Survey*), które stanowią podstawę danych dla bazy EUROFARM w okresach między-spisowych.

W obu ujęciach (bieżącym i rocznym) wśród pracujących w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym możliwe jest wyróżnienie następujących kategorii:

- pracujący wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym,
- pracujący głównie w swoim gospodarstwie rolnym i dodatkowo poza gospodarstwem,

- pracujący głównie poza swoim gospodarstwem rolnym i dodatkowo w swoim gospodarstwie rolnym.

Podziału na pracę główną i dodatkową osoby spisywane dokonywały na podstawie kryterium czasu pracy, tj.:

- **praca główna** – określana dla osób, które wykonywały więcej niż jedną pracę – oznaczała taką, która zwykle zajmuje najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace (lub więcej) zajmowały taką samą ilość czasu, pracą główną była ta, która przynosiła wyższy dochód,
- **praca dodatkowa** oznaczała tę, która spośród wykonywanych zajęć zarobkowych innych niż praca główna, zajmowała zwykle najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace dodatkowe zajmowały taką samą ilość czasu, należało wskazać tę, która przynosiła wyższy dochód

Zgodnie z ujęciem bieżącej aktywności ekonomicznej – do **pracujących** zaliczono wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które w okresie badanego tygodnia:

- wykonywały przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą zarobek lub dochód tzn. były zatrudnione w charakterze pracownika najemnego, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,
- nie wykonywały pracy (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu, trudnych warunków atmosferycznych, strajku), ale formalnie miały pracę jako pracownicy najemni bądź pracujący na własny rachunek.

Wśród tak wyróżnionej zbiorowości ogółu pracujących zamieszkujących łącznie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego wyodrębniono **osoby pracujące wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym, niezależnie od celu prowadzonej w gospodarstwie produkcji**. Definicja i sposób wyodrębniania tej zbiorowości w 2010 r. odbiega od przyjętej w spisach w 2002 roku, co uniemożliwia pełne porównywanie wyników z obu okresów.

Za **pracę w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym** uznaje się wykonywanie prac bezpośrednio związanych z produkcją rolniczą (roślinną i zwierzęcą) oraz prace ogólne, związane z prowadzeniem gospodarstwa np.:

- zakup środków produkcji,
- sprzedaż produktów i przygotowanie ich do sprzedaży,
- prace związane z magazynowaniem,
- transport na potrzeby gospodarstwa rolnego,
- bieżące naprawy sprzętu rolniczego, prace konserwacyjne budynków, maszyn, instalacji,
- organizację i zarządzanie pracą w gospodarstwie rolnym, załatwianie spraw urzędowych, prowadzenie rachunków,
- wypełnianie wniosków o dopłaty bezpośrednio i inne.

Ze względu na zaistniałą w 2010 r. specyficzną sytuację, do pracy w swoim gospodarstwie rolnym wliczono również prace związane z likwidacją skutków powodzi.

Jako pracy w gospodarstwie rolnym **nie traktuje się** takich prac jak: przyrządzanie posiłków, pranie, sprzątanie, opieka nad dziećmi oraz innych prac związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Wyłączone są również prace związane z leśnictwem, łowiectwem, połowem lub hodowlą ryb (bez względu na to czy prowadzone były w gospodarstwie czy poza nim), a także praca w ramach działalności gospodarczej innej niż rolnicza.

Za **pracę poza swoim/rodzinnym gospodarstwem rolnym** uznaje się każdą pracę, również dorywczą, wykonywaną poza tym gospodarstwem – najemną lub na własny rachunek w tym również w rolnictwie. Do tej kategorii zaliczona została tutaj również praca wykonywana w rodzinnej działalności gospodarczej (innej niż rolnicza), np. w agroturystyce, działalności usługowej z wykorzystaniem własnego sprzętu itd.

Do **pracowników najemnych** zaliczono osoby zatrudnione na podstawie pisemnej lub ustnej umowy o pracę, otrzymujące wynagrodzenie w gotówce lub naturze. Częścią wynagrodzenia mogły być również koszty utrzymania (np. nocleg, wyżywienie).

Do **pracowników najemnych stałych** zaliczono osoby, które pracowały w każdym tygodniu w roku poprzedzającym dzień badania, bez względu na liczbę godzin pracy w ciągu tygodnia. Do pracowników najemnych stałych zaliczono również osoby, które przepracowały tylko część tygodni w roku ze względu na:

- specyfikę produkcji rolnej w gospodarstwie (np. uprawa owoców, warzyw gruntowych) wymagającej zatrudnienia pracowników tylko w ciągu kilku miesięcy w roku,
- urlop, służbę wojskową, chorobę, wypadek, zgon,
- rozpoczęcie lub zakończenie pracy w gospodarstwie (czyli osoby, które zmieniły miejsce pracy w ciągu roku),
- całkowite wstrzymanie pracy w gospodarstwie spowodowane przyczynami naturalnymi (powódź, pożar).

***Pracownicy dorywczy** – są to osoby, które w ciągu 12 miesięcy pracowały tylko w wybranym okresie i nie mają stałej umowy o pracę.*

***Pomoc sąsiedzka** – jest to wymiana nakładów pracy pomiędzy gospodarstwami rolnymi. Praca ta musi być wykonywana bez wynagrodzenia.*

***Pracownicy kontraktowi** – są to osoby wykonujące określoną usługę w gospodarstwie rolnym, które nie zostały zatrudnione bezpośrednio przez to gospodarstwo rolne.*

Do **pozostałych osób pracujących** w gospodarstwie rolnym zaliczono członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych (jeżeli pracowali w gospodarstwie rolnym), uczniów pracujących w szkolnych gospodarstwach rolnych, osoby pracujące (w tym duchownych) w gospodarstwach prowadzonych przez zakony (ale nie pracowników najemnych stałych).

Ze względu na duży udział pracy w niepełnym wymiarze godzin oraz sezonowego zatrudnienia pracowników dorywczych, kontraktowych, pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej i „pozostałych osób pracujących” – **nakłady pracy w rolnictwie tych kategorii pracowników zostały wyrażone wyłącznie w umownych rocznych jednostkach pracy (Annual Work Unit – AWU)**. Ten etap prezentacji wyników PSR 2010 przedstawiony zostanie w kolejnych, rozszerzonych opracowaniach analitycznych poświęconych zagadnieniom nakładów pracy w rolnictwie.

Ważniejsze grupowania i zakres publikowanych danych

W Raporcie prezentowane są podstawowe informacje spisowe na poziomie województwa. Dane te należy traktować jako **dane nieostateczne**. Mogą one ulec nieznacznym zmianom ze względu na nadal trwające prace związane z przetwarzaniem i walidacją szczegółowych informacji na wszystkich poziomach podziału terytorialnego kraju.

Informacje prezentowane są dla całego rolnictwa (sektor prywatny i publiczny łącznie), w tym w części tablic dodatkowo dla gospodarstw indywidualnych.

Informacje dotyczące liczby gospodarstw rolnych i użytkowania gruntów są dodatkowo przedstawione dla ogółu gospodarstw (prowadzące i nieprowadzące działalności rolniczej 30 czerwca 2010 r.).

Dla zachowania porównywalności z poprzednimi latami i badaniami, do przeliczeń na 100 ha użytków rolnych oraz na gospodarstwo rolne, przyjęto powierzchnię użytków rolnych ogółem oraz liczbę gospodarstw rolnych ogółem (jeśli nie zaznaczono inaczej).

Powierzchnia gruntów ornych wykorzystana do wyliczenia obsady trzody chlewnej ujmuje łącznie powierzchnię pod zasiewami, ogrody przydomowe i grunty ugorowane.

Na podstawie wielkości powierzchni użytków rolnych ogółem wyodrębniono następujące grupy obszarowe użytków rolnych ogółem: 0-1 ha, 1-2, 2-3, 3-5, 5-7, 7-10, 10-15, 15-20, 20-30, 30-50, 50-100, 100 ha i więcej.

Zastosowane w publikacji przedziały grup obszarowych użytków rolnych są lewostronnie zamknięte, z wyjątkiem grup:

- „0-1”, gdzie przedział jest obustronnie zamknięty <0,00-1,00>,
- „1-2”, gdzie przedział jest obustronnie otwarty (1,01-1,99).

W związku z tym, że pojęcie „utrzymywania użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej” wprowadzono w 2004 r. (Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 7 kwietnia 2004 r. – Dz. U. z 2004 r., Nr 65, poz. 600), dane z tego zakresu podano tylko dla 2010 r.

W celu przeliczenia pogłowia zwierząt w sztukach fizycznych na sztuki przeliczeniowe duże wykorzystano następujące współczynniki:

- bydło, tj. cielęta ogółem w wieku poniżej 1 roku – 0,40; byczki i jałówki razem w wieku 1-2 lat – 0,70; samce bydła w wieku 2 lat i więcej – 1,0; jałówki w wieku 2 lat i więcej – 0,80; krowy mleczne – 1,0, krowy „mamki” – 0,80,
- trzoda chlewna, tj. prosięta o wadze do 20 kg – 0,027; lochy ogółem – 0,50; pozostała trzoda chlewna razem (warchlaki o wadze 20-50 kg, knury i knurki o wadze 50 kg i więcej, trzoda chlewna na ubój o wadze 50 kg i więcej, tj. tuczniki) – 0,30,
- owce ogółem – 0,10,
- kozy ogółem – 0,10,
- konie ogółem – 0,80,
- drób, tj. łącznie brojlery kurze oraz kury i koguty dorosłe na rzeź – 0,007; nioski kurze razem – 0,014; łącznie indyki, gęsi, kaczki, drób pozostały (bez strusi) – 0,030; strusie – 0,35,
- króliki ogółem – 0,020.

Dane prezentowane w publikacji zostały naliczone według siedziby użytkownika gospodarstwa rolnego.

x
x   x

- ❖ Liczby bezwzględne są zaokrąglone do tysięcy i podane z jednym znakiem po przecinku.
- ❖ Dane w ujęciu odsetkowym prezentowane są z jednym znakiem po przecinku.
- ❖ Z uwagi na elektroniczną technikę zaokrągleń ww. dane mogą nie sumować się na ogółem i na 100%.

CZEŚĆ ANALITYCZNA

UWAGI OGÓLNE

Podstawowe wyniki Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 r. w porównaniu z Powszechnym Spisem Rolnym 2002, wskazują na:

- ❖ **zmniejszenie się liczby gospodarstw rolnych** o 24,1%, w tym najbardziej o powierzchni powyżej 1 ha UR (o 23,8%). Największą grupę, w ogólnej liczbie gospodarstw, stanowiły gospodarstwa o powierzchni do 5 ha UR, a ich udział wyniósł 71,7%. Poprawie uległa struktura gospodarstw rolnych. Wzrósł udział gospodarstw największych, choć nadal pozostaje on niewielki, a udział gospodarstw najmniejszych w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych zmniejszył się. Wzrosła średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie prowadzącym działalność rolniczą. Największe obszarowo gospodarstwa prowadziły produkcję dwukierunkową – zarówno roślinną, jak i zwierzęcą. Ponad połowa (57,4%) gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha UR zajmowała się wyłącznie produkcją roślinną;
- ❖ **wzrost ogólnej powierzchni gruntów w użytkowaniu gospodarstw rolnych** z 1125,1 tys. ha do 1126,8 tys. ha, przy jednoczesnym zmniejszeniu powierzchni użytków rolnych (o 7,7%). Ziasewy stanowiły 75,5% ogółu użytków rolnych. Zwiększył się udział powierzchni gruntów pozostających w użytkowaniu gospodarstw indywidualnych o 0,3 pkt.;
- ❖ **zmniejszenie się udziału powierzchni użytków rolnych** o 7,2 pkt. w powierzchni ogólnej gruntów w gospodarstwach rolnych; wzrost o 0,6 pkt. udziału powierzchni lasów i gruntów leśnych oraz o 6,6 pkt. – pozostałych gruntów;
- ❖ **nieznaczne zwiększenie się ogólnej powierzchni zasiewów** i zmiany w strukturze zasiewów. Większość powierzchni zasiewów znajdowała się w gospodarstwach w grupie obszarowej o powierzchni 100 ha i więcej. Najczęściej uprawiano zboża (70,4% ogółu areалу zasiewów) oraz rośliny przemysłowe (20,3%);
- ❖ **spadek pogłowia następujących gatunków zwierząt gospodarskich:** bydła ogółem – o 22,8% (w tym pogłowia krów – o 27,2%), trzody chlewnej – o 45,7% (w tym pogłowia loch – o 33,0%), owiec – o 8,9%; kóz – o 59,4%, królików – o 15,8%, drobiu ogółem – o 33,7%. Odnotowano znaczny wzrost liczebności pogłowia koni (o 19,0%);
- ❖ **zmniejszenie obsady na 100 ha użytków rolnych m.in.:** bydła, trzody chlewnej oraz drobiu ogółem;
- ❖ **zmiany w wyposażeniu gospodarstw w maszyny i urządzenia rolnicze**, w szczególności związane ze zmianami w strukturze uprawy głównych ziemiopłodów, kierunkami specjalizacji gospodarstw, co skutkowało wzrostem poziomu wyposażenia gospodarstw w kombajny zbożowe i ziemniaczane, natomiast spadkiem liczby pozostałych maszyn

i urządzeń: ciągników, kombajnów buraczanych, silosokombajnów, opryskiwaczy polowych i sadowniczych;

- ❖ **zmniejszenie liczby użytkowników gospodarstw** (o 17%) i współmałżonków (o 4,5%) pracujących w gospodarstwach rolnych w ciągu roku, spowodowane przede wszystkim spadkiem liczby gospodarstw (o 24%), jak również wzrostem wkładu pracy przez pozostałych członków rodziny.

Wyniki PSR wykazały ponadto, że:

- ❖ w ostatnim tygodniu czerwca 2010 r. **liczba pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych** wyniosła 83,1 tys. osób, w tym zdecydowaną większość stanowili pracujący w swoich/rodzinnych gospodarstwach rolnych (92,4%). Zatrudnieni pracownicy najemni stanowili niewielką populację – 6,3 tys. osób (2,1 tys. w gospodarstwach indywidualnych oraz 4,2 tys. w gospodarstwach osób prawnych);
- ❖ **nakłady pracy ponoszone w ciągu roku na wytworzenie produkcji rolnej**, podobnie jak w kraju, były dwukrotnie większe i wyniosły 181,2 tys. osób (tj. 4,0% populacji pracujących w gospodarstwach rolnych w ciągu roku w kraju), w tym 174,9 tys. osób w swoich/rodzinnych gospodarstwach rolnych. Zbiorowość ta obejmowała każdy wkład pracy w gospodarstwa rolne w ciągu 12 miesięcy przed dniem referencyjnym spisu, niezależnie czy praca ta była jedyną pracą, czy też główną lub dodatkową dla każdej z osób;
- ❖ sytuacja na lokalnym rynku pracy i rozdrobnienie obszarowe gospodarstw (mimo nieznacznego wzrostu udziału dużych obszarowo gospodarstw) przełożyło się na strukturę pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2010 r., jak również na strukturę ludności wnoszącej jakikolwiek wkład pracy w ciągu roku. Średnia powierzchnia użytków rolnych w województwie wyniosła 8,9 ha (w Polsce nie przekracza 7 ha). W gospodarstwach do 7 ha stanowiących ponad 3/4 ogólnej liczby gospodarstw rolnych z powierzchnią wynoszącą blisko 132 tys. ha UR (13,7% ogólnej powierzchni UR), swój wkład pracy w ciągu roku poniosło prawie 2/3 ogółu osób wnoszących wkład pracy w ciągu roku. Była to przede wszystkim praca użytkownika i współmałżonka, a następnie pozostałych członków rodziny użytkownika. Dopiero w gospodarstwach powyżej 50 ha UR znaczenia nabierał wkład pracy pracowników najemnych.

GOSPODARSTWA ROLNE

Rolnictwo podlega ciągłym przemianom własnościowym, strukturalnym i ekonomicznym. Duża liczba jednostek zróżnicowanych pod względem wielkości gospodarstw, kierunku i poziomu produkcji ma wpływ na złożoność i zmienność sytuacji ekonomicznej rolnictwa. Elementy ekonomiczne decydują o strukturze i liczbie gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą, o stopniu wykorzystania i sposobach użytkowania gruntów, o kierunkach produkcji rolniczej, a także o prowadzeniu działalności pozarolniczej w gospodarstwach rolnych.

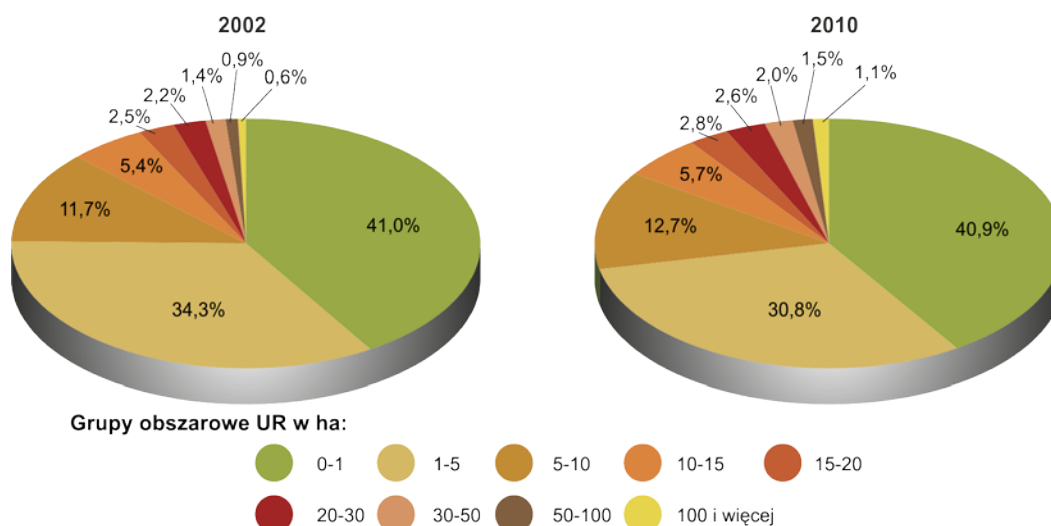
Według wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010 r. liczba gospodarstw rolnych w województwie dolnośląskim wynosiła 107,3 tys. Spośród 63,5 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (UR) – 62,9 tys. to gospodarstwa indywidualne.

Tabl. 1. Liczba gospodarstw rolnych i średnia powierzchnia 1 gospodarstwa rolnego w latach 2002 i 2010

Lata	Liczba gospodarstw rolnych	Średnia powierzchnia 1 gospodarstwa rolnego
Gospodarstwa rolne ogółem		
	<i>w tysiącach</i>	<i>w hektarach</i>
2002	141,3	7,35
2010	107,3	8,94
	2002 = 100	
2010	75,9	121,6
w tym gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą		
	<i>w tysiącach</i>	<i>w hektarach</i>
2002	99,3	9,37
2010	84,0	10,98
	2002 = 100	
2010	84,6	117,2

W porównaniu z wynikami spisu rolnego z 2002 r., liczba gospodarstw ogółem zmniejszyła się o 34,0 tys., tj. o 24,1% (*w kraju o 22,4%*). Liczba gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha UR zmniejszyła się o 23,8% (*w kraju zmniejszyła się o 20,1%*).

WYKRES 1. STRUKTURA GOSPODARSTW ROLNYCH WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH W LATACH 2002 I 2010

Największą grupę, w ogólnej liczbie gospodarstw, stanowiły gospodarstwa o powierzchni do 5 ha UR, których udział w 2002 r. wyniósł 75,4%, a w 2010 r. – 71,7% (w kraju udziały te wyniosły odpowiednio 72,4% i 69,3%).

Tabl. 2. Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010

Lata	Ogółem	Grupy obszarowe użytków rolnych w ha						
		1 i mniej	1-5	5-10	10-15	15-20	20-50	50 i więcej
<i>w tysiącach</i>								
2002	141,3	58,0	48,5	16,6	7,6	3,5	5,1	2,1
2010	107,3	43,9	33,1	13,6	6,2	3,0	4,9	2,7
<i>2002=100</i>								
2010	75,9	75,7	68,2	82,2	81,2	85,2	97,1	128,6

Największą dynamikę spadku w odniesieniu do 2002 r. odnotowano wśród gospodarstw najmniejszych w grupie obszarowej 1-5 ha i do 1 ha UR, gdzie liczba gospodarstw zmniejszyła się odpowiednio o 31,8% i 24,3% (w kraju odpowiednio 24,8% i 26,8%). Zmniejszyła się również liczba gospodarstw o powierzchni 10-15 ha UR (o 18,8%) oraz 15-20 ha UR (o 14,8%), dla porównania w kraju odpowiednio 16,7% i 14,0%. Liczba jednostek o areale 20-50 ha utrzymała się na zbliżonym poziomie. Znacząco wzrosła natomiast liczba gospodarstw największych, o powierzchni 50 ha i więcej UR – o 28,6% (w kraju o 34,4%).

W omawianym okresie poprawie uległa struktura gospodarstw rolnych. Udział gospodarstw najmniejszych w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych, zmniejszył się w przypadku grupy obszarowej 1-5 ha – z 34,3% w 2002 r. do 30,8% w 2010 r. W porównaniu z poprzednim spisem, zwiększył się udział gospodarstw największych choć nadal pozostaje on niewielki. Odsetek gospodarstw o powierzchni użytków rolnych 20-50 ha zwiększył się o 1,0 pkt., a gospodarstw o areale 50 ha i więcej o 1,1 pkt.

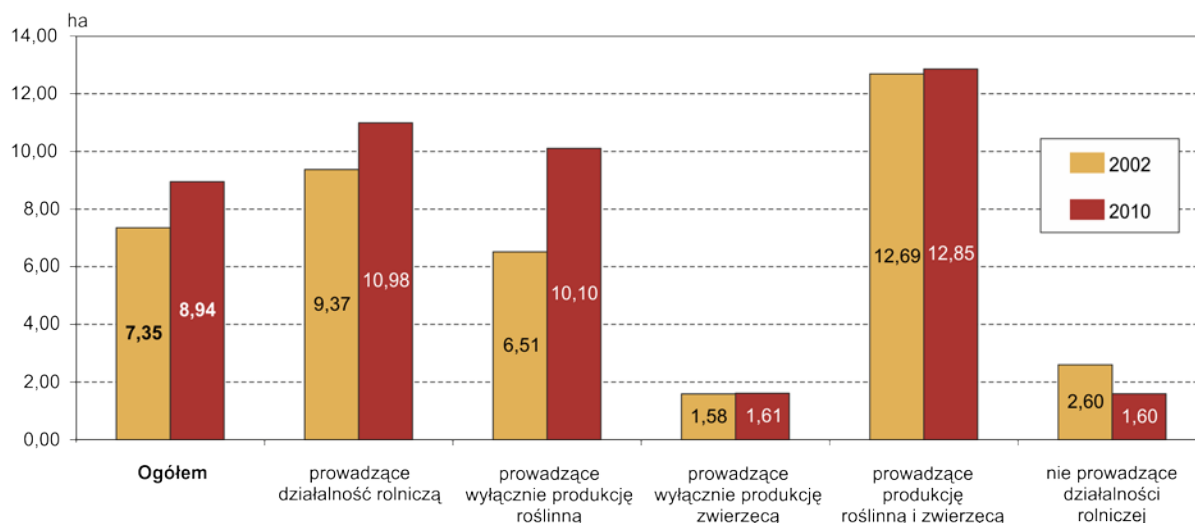
W kraju zanotowano podobne tendencje, a największy wzrost liczby gospodarstw zanotowano w grupie obszarowej 20-50 ha (o 0,9 pkt.).

Według wyników spisu, 30 czerwca 2010 roku, działalność rolniczą prowadziło 84,0 tys. gospodarstw (78,3% ogółu gospodarstw), w tym 60,5 tys. jednostek (72,0%) o powierzchni powyżej 1 ha UR. W porównaniu do spisu w 2002 r. liczba omawianych gospodarstw zmniejszyła się o 15,3 tys. (o 15,4%).

W ponad połowie (61,6%) ogółu gospodarstw z działalnością rolniczą prowadzona była wyłącznie produkcja roślinna, a tylko w 1,6% – wyłącznie produkcja zwierzęca. Dla porównania w kraju odpowiednio 44,7% i 1,2%. Gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha UR najczęściej prowadziły tylko produkcję roślinną (57,4% ogółu gospodarstw z działalnością rolniczą o powierzchni powyżej 1 ha UR) oraz 42,3% – zarówno produkcję roślinną, jak i zwierzęcą. Produkcję zwierzęcą w większości (85,6% ogółu gospodarstw z działalnością rolniczą) prowadziły gospodarstwa najmniejsze o powierzchni 1 ha UR i mniej.

W 2010 r. średnia wielkość gospodarstwa rolnego wyniosła 8,94 ha użytków rolnych – w kraju 6,82 ha UR (co oznacza jej zwiększenie o 21,6% w porównaniu do 2002 r.).

WYKRES 2. PRZECIĘTNA POWIERZCHNIA 1 GOSPODARSTWA ROLNEGO WEDŁUG KIERUNKÓW PRODUKCJI W LATACH 2002 I 2010

Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie prowadzącym działalność rolniczą wzrosła z 9,37 ha w 2002 roku do 10,98 ha UR w 2010 roku, tj. o 17,2%. W kraju przeciętna powierzchnia 1 gospodarstwa prowadzącego działalność rolniczą zajmowała areal 7,92 ha, tj. o 13,5% więcej w porównaniu z wynikami Powszechnego Spisu Rolnego 2002.

Największe gospodarstwa prowadziły zarówno produkcję roślinną, jak i zwierzęcą. Ich średnia powierzchnia wynosiła 12,85 ha (w kraju 9,73 ha). W gospodarstwach rolnych prowadzących wyłącznie produkcję roślinną lub wyłącznie produkcję zwierzęcą średnia powierzchnia użytków rolnych wynosiła odpowiednio 10,10 i 1,61 ha (w kraju 5,89 i 1,53 ha).

W 2010 r. biorąc pod uwagę liczbę gospodarstw rolnych województwo dolnośląskie lokowało się na 9. miejscu. Więcej gospodarstw zanotowano w: małopolskim, mazowieckim, podkarpackim, lubelskim, łódzkim, śląskim, wielkopolskim i świętokrzyskim. Natomiast jeśli chodzi o odsetek gospodarstw prowadzących działalność rolniczą to województwo dolnośląskie na tle innych województw zajęło dopiero 12. lokatę (przed małopolskim, pomorskim, lubuskim i śląskim). Rozpatrując przeciętną wielkość gospodarstwa rolnego oraz średnią powierzchnię użytków rolnych w gospodarstwie prowadzącym działalność rolniczą województwo dolnośląskie zajmowało 9. miejsce (przed województwami: mazowieckim, łódzkim, lubelskim, świętokrzyskim, śląskim, podkarpackim i małopolskim).

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW

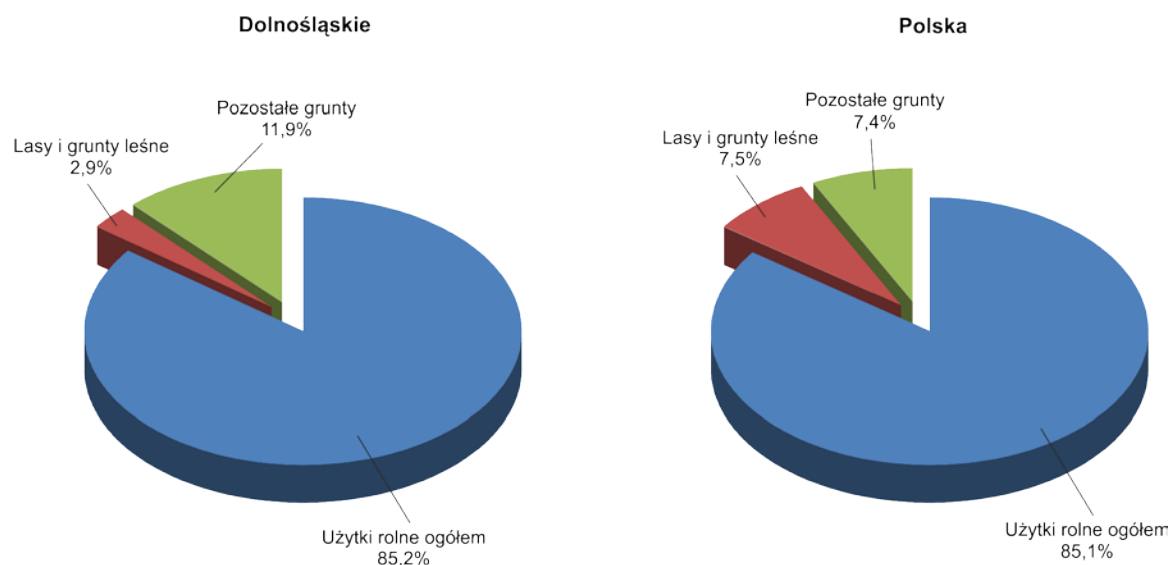
Wyniki PSR 2010 wskazują na znaczne zmiany w strukturze użytkowania gruntów, zarówno według kierunków użytkowania, jak i według użytkowników.

Ogólna powierzchnia gruntów należących do gospodarstw rolnych wyniosła 1126,8 tys. ha i w porównaniu z PSR 2002 r. była większa o 1,7 tys. ha, tj. o 0,2% (w kraju mniejsza o 5,5%).

Powierzchnia gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą stanowiła 89,1% ogółem powierzchni gospodarstw rolnych w województwie, a powierzchnia użytków rolnych w tych gospodarstwach wynosiła 922,5 tys. ha.

Areał użytków rolnych w gospodarstwach rolnych ogółem w województwie dolnośląskim w 2010 r. wyniósł 959,8 tys. ha i stanowił 85,2% (w kraju 85,1%) powierzchni ogólnej gruntów w gospodarstwach rolnych województwa. W porównaniu z 2002 r. obszar ten zmniejszył się o 79,6 tys. ha, tj. o 7,7%. Lasy i grunty leśne zajmowały powierzchnię 33,0 tys. ha i stanowiły 2,9% ogólnej powierzchni gruntów gospodarstwach rolnych (w kraju 7,5%), a pozostałe grunty wchodzące w skład gospodarstw rolnych, tj. powierzchnie pod zabudowaniami, podwórzami, wodami, drogami oraz nieużytki i inne grunty – zajmujące powierzchnię 134,0 tys. ha – stanowiły 11,9% powierzchni ogólnej (w kraju 7,4%).

WYKRES 3. STRUKTURA UŻYTKOWANIA GRUNTÓW W 2010 R.

W 2010 r. procentowy udział województwa dolnośląskiego w krajowej powierzchni użytków rolnych wyniósł 6,2% (8. miejsce w kraju, za województwami: mazowieckim, wielkopolskim, lubelskim, kujawsko-pomorskim, podlaskim, warmińsko-mazurskim i łódzkim). Jednocześnie dolnośląskie należało do grupy województw z najmniejszym udziałem lasów i gruntów leśnych (13. lokata – mniejszy udział miały tylko województwa: lubuskie, zachodniopomorskie i opolskie). Powierzchnia

pozostałych gruntów województwa stanowiła 9,9% powierzchni pozostałych gruntów Polski, lokując dolnośląskie na 1. miejscu w kraju.

Powierzchnia zasiewów w gospodarstwach rolnych w 2010 r. wynosiła 724,2 tys. ha i stanowiła 75,5% powierzchni użytków rolnych województwa (*w kraju 68,0%*). Areal trwałych użytków zielonych zajmował 139,1 tys. ha, tj. 14,5% powierzchni UR (*w kraju 21,0 %*), z tego łąki trwale – 116,9 tys. ha, a pastwiska trwale – 22,2 tys. ha. Powierzchnia sadów w gospodarstwach rolnych wynosiła 9,6 tys. ha i stanowiła 1,0% powierzchni użytków rolnych (*w kraju – 2,3%*).

W porównaniu z wynikami poprzedniego spisu rolnego z 2002 r. w strukturze użytkowania ziemi w gospodarstwach rolnych odnotowano następujące zmiany: zmniejszył się o 7,2 pkt. udział powierzchni użytków rolnych w powierzchni ogólnej gruntów w gospodarstwach rolnych, wzrósł o 0,6 pkt. udział powierzchni lasów i gruntów leśnych oraz o 6,6 pkt. – pozostałych gruntów (*w kraju odpowiednio: spadek o 2,3 pkt., wzrost o 1,3 pkt. i o 1,1 pkt.*).

Wzrost powierzchni lasów i gruntów leśnych nastąpił w wyniku zalesień związanych z realizacją Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 – działanie „Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesiania gruntów innych niż rolne”.

W użytkowaniu gospodarstw indywidualnych znajdowało się 870,7 tys. ha gruntów (w 2002 r. – 866,8 tys. ha), w tym 746,7 tys. ha użytków rolnych (w 2002 r. – 818,6 tys. ha).

Tabl. 3. Ogólna powierzchnia gruntów w gospodarstwach rolnych w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	2002		2010	
	w tys. ha	w odsetkach	w tys. ha	w odsetkach
Gospodarstwa rolne ogółem.....	1125,1	100,0	1126,8	100,0
w tym gospodarstwa indywidualne	866,8	77,0	870,7	77,3

Gospodarstwa indywidualne użytkowały 77,3% ogółu powierzchni gruntów w gospodarstwach rolnych. Dla porównania w 2002 r. w posiadaniu indywidualnych gospodarstw rolnych było 77,0% powierzchni gruntów rolnych.

Użytki rolne utrzymywane w dobrej kulturze zajmowały powierzchnię 899,7 tys. ha (tj. 93,7% UR ogółem). Użytki rolne pozostałe stanowiły 6,3% UR. Powierzchnia zasiewów stanowiła 80,5% użytków rolnych utrzymywanych w dobrej kulturze, łąki trwale – 13,0%, grunty ugorowane – 3,0%, pastwiska trwale – 2,5%, a sady – 1,1%.

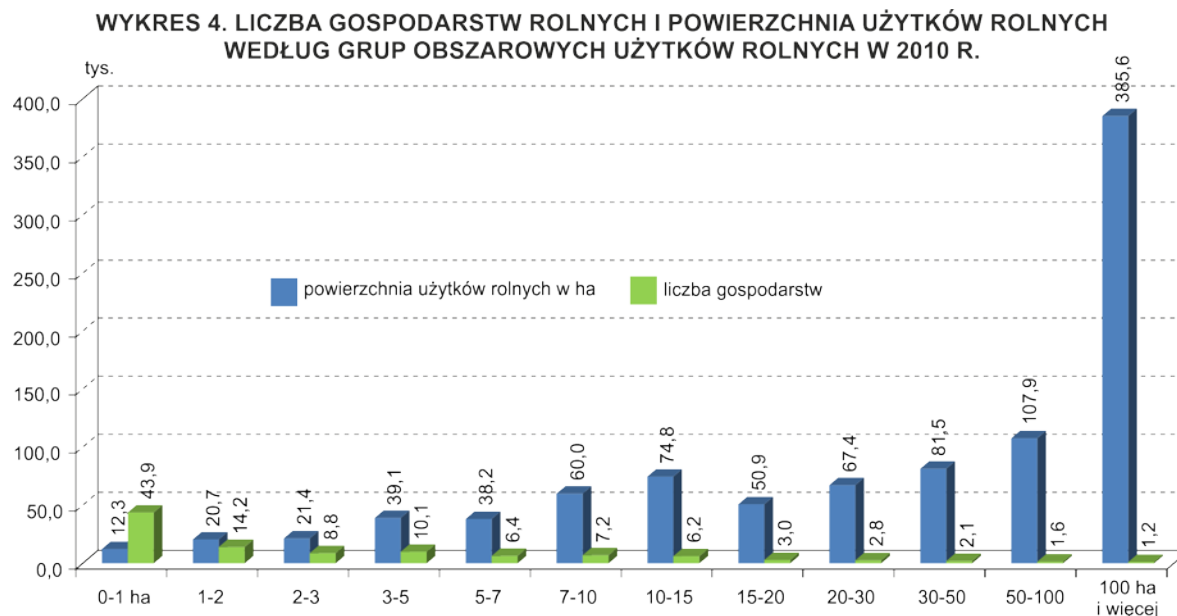
Największy udział (blisko 39%) powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej przypadł na gospodarstwa rolne o powierzchni UR 100 ha i więcej (*w kraju 21,4%*).

Powierzchnia użytków rolnych utrzymywanych w dobrej kulturze województwa stanowiła 6,2% ogólnej powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze w Polsce, co uplasowało dolnośląskie na

8. pozycji w kraju (przed województwami: zachodniopomorskim, pomorskim podkarpackim, małopolskim, opolskim, świętokrzyskim, śląskim i lubuskim).

Z danych PSR 2010 wynika, że w miarę wzrostu powierzchni ogólnej gospodarstw rolnych zwiększa się m.in. udział powierzchni użytków rolnych oraz powierzchni zasiewów w ogólnej powierzchni gruntów.

W gospodarstwach użytkujących 100 ha i więcej UR znajdowało się aż 40,2% powierzchni użytków rolnych (w kraju 22,8%) oraz 42,5% powierzchni zasiewów (w kraju 24,4%). W gospodarstwach tych znajdowało się również 58,9% powierzchni użytków rolnych pozostałych (w kraju – 42,8%). Podobnie rozkładała się struktura obszarowa gospodarstw indywidualnych – również największy udział użytków rolnych zanotowano w gospodarstwach użytkujących 100 ha i więcej UR (24,0%).

Znaczny był udział pozostałych gruntów w gospodarstwach rolnych o powierzchni do 1 ha UR oraz 100 ha i więcej UR i wynosił odpowiednio 66,0% i 15,1% (w kraju – 20,6% i 17,7%). Znaczący udział gruntów ugorowanych zaobserwowano w gospodarstwach wielkoobszarowych, tj. o areale 100 ha i więcej użytków rolnych – 40,4% (w kraju – 19,1%).

POWIERZCHNIA ZASIEWÓW

Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 r. wykazały, że w ciągu ostatnich lat, tj. od poprzedniego spisu rolnego przeprowadzonego w 2002 r. nieznacznie zwiększyła się ogólna powierzchnia zasiewów i zmieniła się struktura zasiewów. W 2010 r. ogólna powierzchnia zasiewów wyniosła 724,2 tys. ha i w porównaniu do 2002 r. wzrosła o 17,0 tys. ha, tj. o 2,4%. Dla porównania w kraju powierzchnia zasiewów zmniejszyła się o 1,8%.

Tabl. 4. Powierzchnia zasiewów głównych upraw rolnych w latach 2002 i 2010

Lata	Powierzchnia zasiewów	W tym				
		zboża	ziemniaki ^a	buraki cukrowe	rzepak i rzepik	warzywa gruntowe ^a
<i>w tysiącach hektarów</i>						
2002.....	707,2	556,0	35,7	29,7	54,0	7,0
2010.....	724,2	509,8	23,0	19,1	127,2	6,1

a Bez powierzchni upraw w ogrodach przydomowych.

Struktura zasiewów w 2010 r. przedstawiała się następująco:

- zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi oraz gryka, proso, inne zbożowe łącznie z kukurydzą na ziarno zajmowały powierzchnię 509,8 tys. ha, co stanowiło 70,4% ogólnej powierzchni zasiewów (w kraju 72,4%),
- grupa roślin przemysłowych – 147,2 tys. ha, tj. 20,3% ogólnej powierzchni zasiewów (w kraju 11,1%),
- ziemniaki zajmowały 23,0 tys. ha, tj. 3,2% ogólnej powierzchni zasiewów (w kraju 3,7%),
- rośliny pastewne łącznie z kukurydzą na zielonkę – 22,8 tys. ha, tj. 3,2% ogólnej powierzchni zasiewów (w kraju 8,5%),
- pozostałe uprawy – 18,9 tys. ha, tj. 2,6% ogólnej powierzchni zasiewów (w kraju 3,9%).

W porównaniu do spisu rolnego z 2002 r. znacząco zmniejszyła się powierzchnia uprawy:

- zbóż ogółem – o 46,3 tys. ha, tj. o 8,3%, redukcja ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów o 8,2 pkt., (w kraju areal uprawy uległ ograniczeniu o 7,8%, a udział w ogólnej powierzchni zasiewów o 4,6 pkt.),
- ziemniaków – o 12,7 tys. ha, tj. o 35,6%, przy spadku ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów o 1,9 pkt., (w kraju analogiczne wskaźniki przedstawiały się odpowiednio o 51,8% i 3,8 pkt.),
- buraków cukrowych o 10,7 tys. ha, tj. o 35,9%, przy jednoczesnym spadku o 1,6 pkt. ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów (w kraju powierzchnia buraków cukrowych zmniejszyła się o 31,9%, a w ogólnej powierzchni zasiewów o 0,9 pkt.),

Wzrosła natomiast w województwie dolnośląskim powierzchnia uprawy:

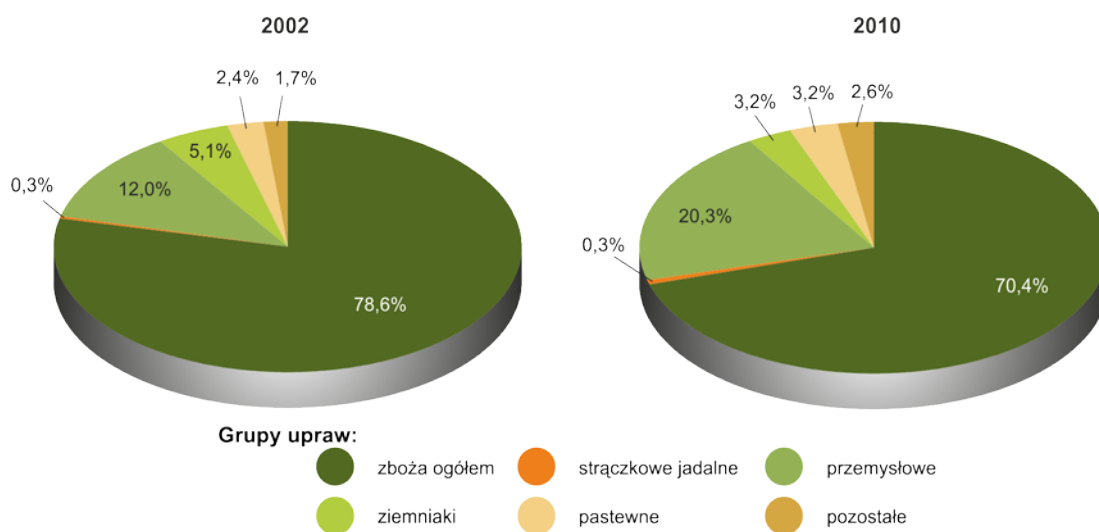
- grupy roślin przemysłowych o 62,5 tys. ha, tj. o 73,9%, a ich udział w ogólnej powierzchni zasiewów wzrósł o 8,3 pkt., w tym areal uprawy rzepaku i rzepiku zwiększył się o 73,3 tys. ha,

tj. o 135,7%. W kraju powierzchnia uprawy przemysłowych zwiększyła się o ponad połowę – 54,8%, przy wzroście ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów o 4,1 pkt.,

- upraw pozostałych – o 6,8 tys. ha, tj. o 56,8%, ze zwiększeniem się ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów o 0,9 pkt. (w kraju odnotowano wzrost powierzchni uprawy odpowiednio o 37,9% i 1,1 pkt.).
- roślin pastewnych o 6,1 tys. ha, tj. o 36,3%, przy wzroście ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów o 0,8 pkt., (w kraju analogiczne wskaźniki przedstawiały się odpowiednio 60,1% i 3,3 pkt.),
- strączkowe jadalne o 0,5 tys. ha, tj. o 27,7%, przy niezmiennym ich udziale w ogólnej powierzchni zasiewów (w kraju powierzchnia zmniejszyła się o 6,7% natomiast struktura zasiewów pozostała na tym samym niewielkim poziomie 0,4%).

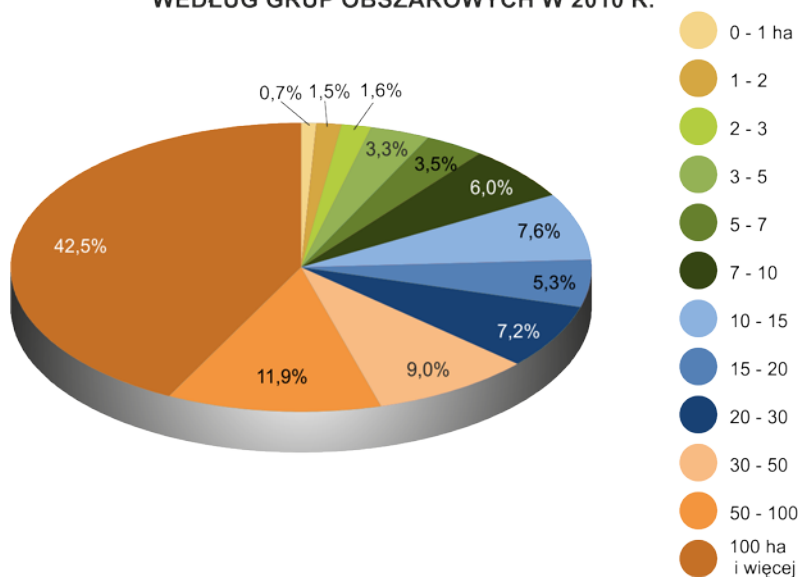
Województwo dolnośląskie na tle innych województw charakteryzowało się znacznym udziałem w powierzchni zasiewów roślin przemysłowych – 12,6% ogółu powierzchni zasiewów w kraju, co lokuje dolnośląskie na 3. miejscu po wielkopolskim i kujawsko-pomorskim oraz zbóż – 6,7% udziału zasiewów w kraju, co daje 6. lokatę po województwach: wielkopolskim, mazowieckim, lubelskim, kujawsko-pomorskim i łódzkim.

WYKRES 5. STRUKTURA ZASIEWÓW WEDŁUG PODSTAWOWYCH GRUP UPRAW ROLNYCH W LATACH 2002 I 2010

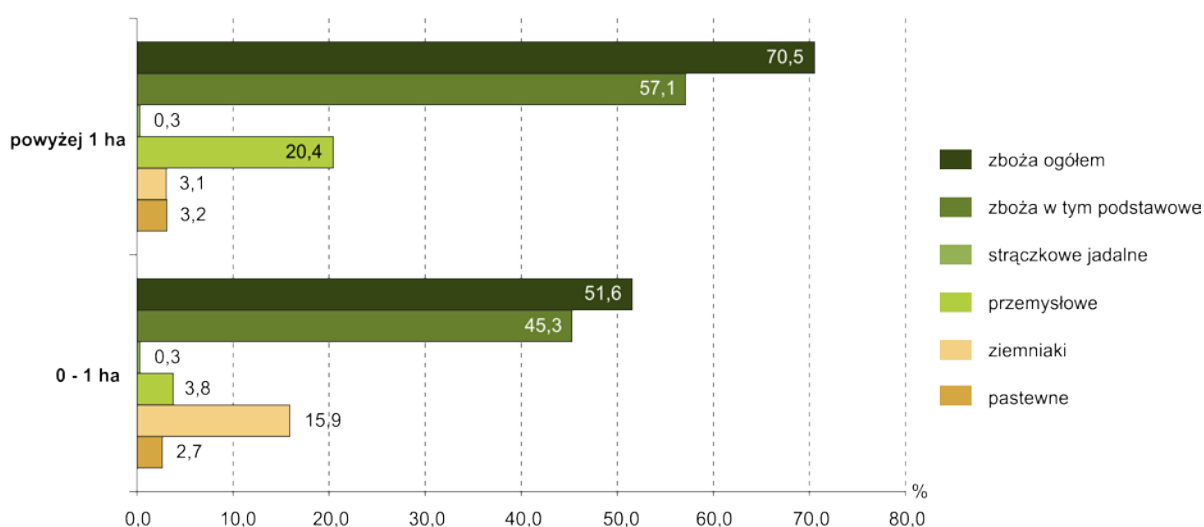
W porównaniu do PSR 2002 wyniki Powszechnego Spisu Rolnego w 2010 r. wykazały istotne zmiany jakie zaszły w strukturze zasiewów poszczególnych grup upraw, jak również zmiany udziału poszczególnych roślin w ramach grup upraw. W ciągu ostatnich 8 lat nastąpiła istotna zmiana w strukturze powierzchni zasiewów według grup obszarowych polegająca na znaczącym zwiększeniu udziału gospodarstw dużych (powyżej 30 ha UR).

WYKRES 6. STRUKTURA POWIERZCHNI ZASIEWÓW WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH W 2010 R.

W 2010 r. największy udział, tj. 42,5% (307,6 tys. ha) powierzchni zasiewów znajdował się w gospodarstwach w grupie obszarowej o powierzchni 100 ha i więcej. Znaczny udział areалу upraw – 85,8 tys. ha (11,9%) znajdował się w gospodarstwach rolnych o powierzchni 50-100 ha UR oraz w grupie obszarowej 30-50 ha – 65,5 tys. ha (9,0%).

WYKRES 7. STRUKTURA POWIERZCHNI ZASIEWÓW WEDŁUG PODSTAWOWYCH GRUP OBSZAROWYCH W 2010 R.

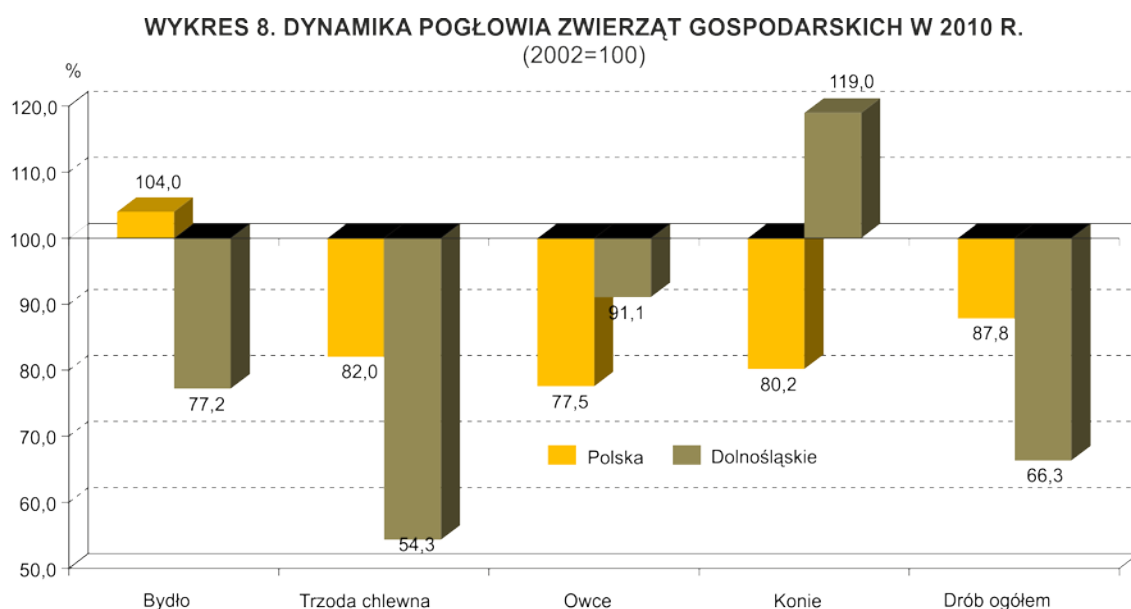

Według danych Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 r. w gospodarstwach małych o powierzchni 1 ha i poniżej ponad połowę (51,6%) zasiewów ogółem stanowiły zboża, następnie ziemniaki (15,9%) oraz uprawy przemysłowe (3,8%). W gospodarstwach rolnych powyżej 1 ha również przeważała uprawa zbóż (stanowiły 70,5% ogółu areálu upraw), następnie uprawy przemysłowe (20,4%) oraz uprawy pastewne (3,2%).

ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE

Zgodnie z wynikami Powszechnego Spisu Rolnego 2010 r. pogłowie poszczególnych gatunków zwierząt gospodarskich wynosiło:

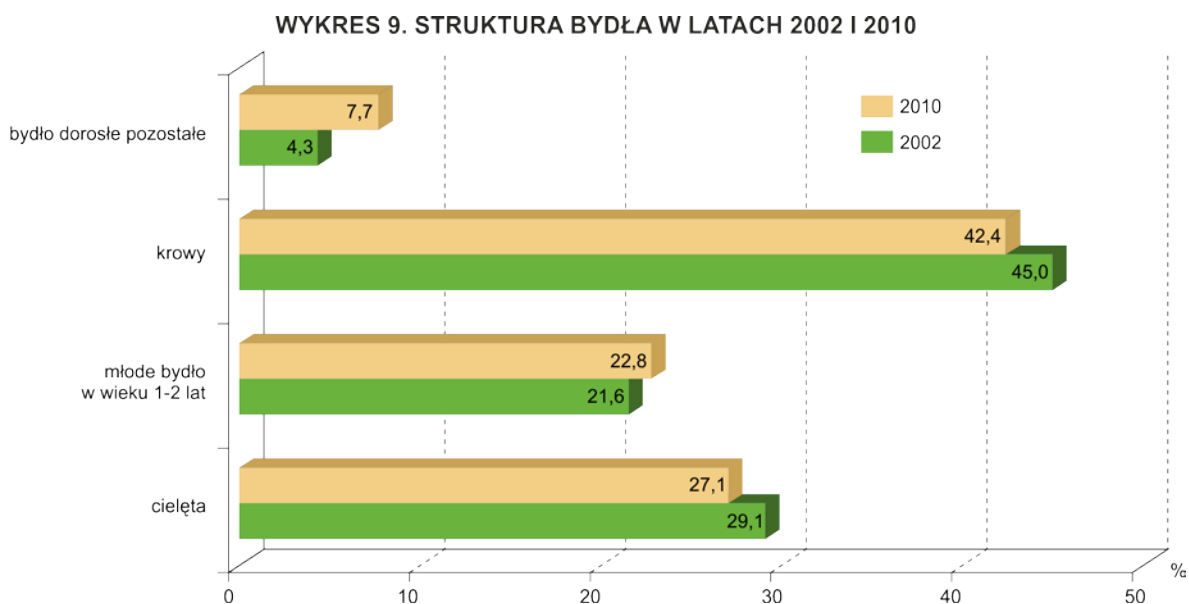
- **bydła – 109,1 tys. sztuk**, w tym krów – 46,3 tys. sztuk (w 2002 r. – 141,3 tys. szt., w tym krów – 63,6 tys. sztuk),
- **trzody chlewnej – 301,9 tys. sztuk**, w tym loch – 38,9 tys. sztuk (556,0 tys. sztuk, w tym loch – 58,1 tys. sztuk),
- **owiec – 13,3 tys. sztuk** (14,6 tys. sztuk),
- **koni – 11,2 tys. sztuk** (9,4 tys. sztuk),
- **kóz – 5,1 tys. sztuk** (12,5 tys. sztuk),
- **królików (samic reprodukcyjnych) – 34,1 tys. sztuk** (40,5 tys. sztuk),
- **drobiu ogółem – 7131,5 tys. sztuk** (10758,3 tys. sztuk).

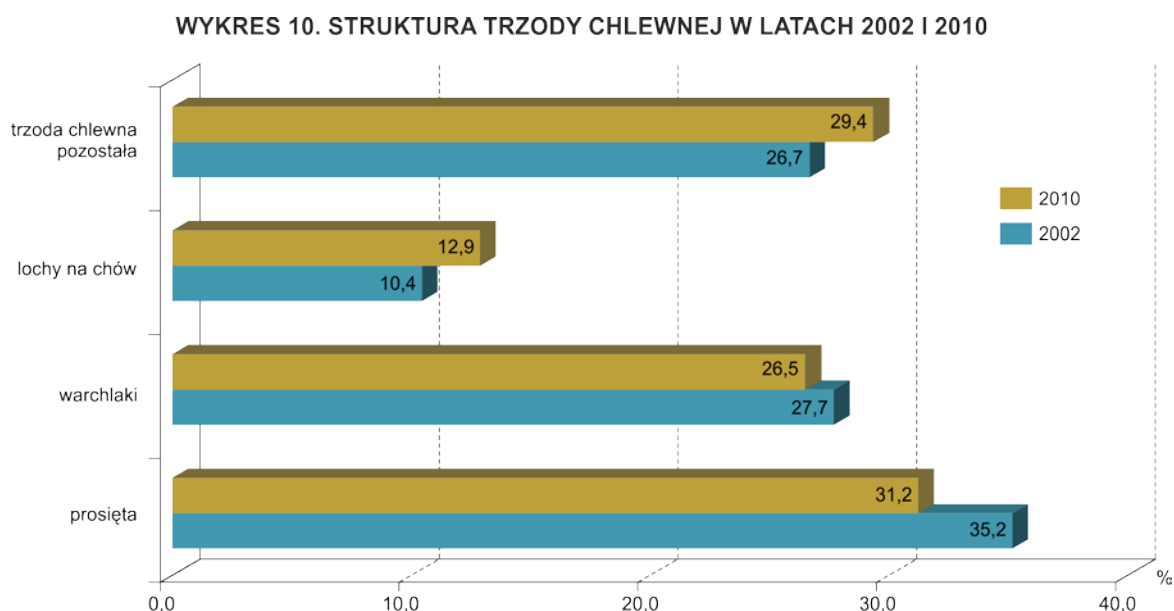
W porównaniu z informacjami uzyskanymi w spisie w 2002 r., dane Powszechnego Spisu Rolnego 2010 r. wykazały spadek populacji następujących gatunków zwierząt gospodarskich: bydła ogółem – o 22,8%, w tym krów – o 27,2% (w kraju wzrost o 4,0%, przy jednoczesnym spadku liczebności stada krów – o 7,8%), trzody chlewnej – o 45,7% (w kraju o 18,0%), w tym loch na chów – o 33,0% (w kraju o 25,6%), owiec – o 8,9% (w kraju – o 22,5%), kóz – o 59,4% (w kraju o 44,1%), królików (samic) – o 15,8% (w kraju o 27,4%) oraz drobiu ogółem – o 33,7% (w kraju o 12,2%). Odnotowano natomiast w ciągu minionych 8 lat wzrost liczebności pogłowia koni – o 19,0% (w kraju spadek o 19,8%).

Według wyników PSR 2010 r. w gospodarstwach indywidualnych znajdowało się 76,6% pogłowia bydła województwa (wobec 84,1% w 2002 r.), 77,0% pogłowia trzody chlewnej (89,0%),

91,5% owiec (87,9%), 99,3% kóz (99,8%), 94,9% koni (96,2%), 99,9% królików (99,6%) oraz 86,1% populacji drobiu ogółem (92,7%).

W strukturze pogłowia **bydła** ogółem, w porównaniu z informacjami ze spisu rolnego 2002 r., wyraźnie zmalał udział stada podstawowego krow – o 2,6 pkt. oraz cieląt – o 2,0 pkt. Jednocześnie odnotowano wzrost udziału młodego bydła w wieku 1-2 lat – o 1,2 pkt. oraz pozostałego bydła dorosłego – o 3,4 pkt.

W strukturze stada **trzody chlewnej**, w porównaniu z wynikami spisu 2002 r. odnotowano spadek grupy prosiąt (o 4,0 pkt.) oraz warchlaków (o 1,2 pkt.), natomiast wzrost populacji loch na chów – o 2,5 pkt. i trzody chlewnej pozostałej – o 2,7 pkt.

W 2010 r. zdecydowana większość dolnośląskiego pogłowia zwierząt gospodarskich poszczególnych gatunków utrzymywana była w gospodarstwach rolnych o powierzchni użytków

powyżej 1 ha. Gospodarstwa te posiadały 98,9% całej populacji bydła (w kraju 99,4%), 91,9% trzody chlewnej (99,0%), 96,7% owiec (96,4%), 93,4% koni (96,2%) oraz 67,4% drobiu ogółem (78,3%).

Tabl. 5. Pogłowie zwierząt w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według grup obszarowych w 2010 r.

Grupy obszarowe użytków rolnych	Bydło	Trzoda chlewna	Owce	Konie	Drób ogółem
	w odsetkach pogłowia ogółem				
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1 – 2	0,8	0,9	3,3	5,7	10,0
2 – 3	0,8	1,0	2,2	5,5	6,7
3 – 5	2,4	2,7	3,1	8,6	6,9
5 – 7	3,0	3,7	4,6	8,4	5,7
7 – 10.....	6,5	7,7	10,7	11,9	13,7
10 – 15.....	10,4	12,8	9,7	11,8	13,1
15 – 20.....	7,5	7,8	5,1	8,8	7,4
20 – 30.....	11,3	9,7	13,6	10,8	4,0
30 – 50.....	10,6	9,3	10,6	9,7	5,0
50 – 100.....	9,7	9,1	16,1	8,7	10,2
100 i więcej.....	37,0	35,4	20,9	10,0	17,4

Gospodarstwa rolne o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha stanowiły największą zbiorowość wśród wszystkich spisanych gospodarstw rolnych (59,1%) i utrzymywały na stanie większość populacji zwierząt gospodarskich poszczególnych gatunków. Największy odsetek pogłowia: bydła, trzody chlewnej, owiec i drobiu ogółem (odpowiednio: 37,0%, 35,4%, 20,9% i 17,4%) odnotowano w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 100 ha i więcej. Największy udział pogłowia koni utrzymywanych przez gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha UR znajdował się w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 7-10 ha (11,9%) i 10-15 ha (11,8%).

W gospodarstwach najmniejszych obszarowo (o powierzchni użytków rolnych 1 ha i mniej) znajdowało się odpowiednio: 1,1% pogłowia bydła w województwie, 8,1% pogłowia trzody chlewnej, 3,3% stada owiec, 6,6% pogłowia koni i 32,6% stada drobiu ogółem.

Chów i hodowlę bydła prowadziło 9,3 tys. gospodarstw rolnych, tj. 8,7% ogółu gospodarstw rolnych województwa dolnośląskiego. Najwięcej, tj. 19,4% należało do grupy o powierzchni użytków rolnych w przedziale od 10 do 15 ha. W gospodarstwach tych znajdowało się 10,2% pogłowia tego gatunku. Gospodarstwa duże, powyżej 30 ha użytków rolnych, utrzymujące bydło posiadały 56,6% ogólnego stada, ale ilość tych gospodarstw w ogólnej liczbie posiadających bydło wynosiła zaledwie 12,8%.

Chowem i hodowlą trzody chlewnej zajmowało się 9,7 tys. gospodarstw, tj. 9,1% ogółu gospodarstw. Największy udział gospodarstw utrzymujących trzodę chlewną (19,4%) w ogólnej

liczbie jednostek prowadzących chów trzody chlewnej kształtował się w grupie gospodarstw o powierzchni użytków rolnych od 10 do 15 ha – w gospodarstwach tych znajdowało się 11,8% populacji trzody chlewnej województwa.

Chowem i hodowlą:

- owiec zajmowało się zaledwie 0,6 tys. gospodarstw, z czego najwięcej (13,9%) należało do grupy obszarowej 7 do 10 ha;
- drobiu ogółem – 24,2 tys. gospodarstw (20,4% należało do gospodarstw o powierzchni poniżej 1 ha);
- koni – 2,8 tys. gospodarstw (13,3% z nich należało do grupy obszarowej od 3 do 5 ha).

W 2010 r. w województwie dolnośląskim **obsada bydła na 100 ha użytków rolnych** wynosiła 11,4 szt. (w kraju – 37,0 szt.) i była mniejsza o 2,2 szt. (w kraju o 4,3 szt.) od notowanej w 2002 r. Obsada owiec na 100 ha użytków rolnych wynosiła w 2010 r. 1,4 szt. (w kraju – 1,7 szt.) wobec 1,4 szt. (w kraju – 2,0 szt.) w 2002 r. Pogłowie trzody chlewnej na 100 ha użytków rolnych wynosiło 31,5 szt. (w kraju – 98,3 szt.) wobec 53,5 szt. (w kraju – 110,2 szt.) w 2002 r.

Tabl. 6. Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	Bydło	Trzoda chlewna	Owce	Konie
	w sztukach na 100 ha użytków rolnych			
2002	13,6	53,5	1,4	0,9
2010	11,4	31,5	1,4	1,2

Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych ulokowała województwo dolnośląskie na 15. miejscu w kraju (przed województwem zachodniopomorskim), a obsada trzody chlewnej na 100 ha użytków rolnych – na ostatnim 16. miejscu.

W 2010 r., przeciętnie w województwie **na 1 spisane gospodarstwo rolne przypadają:**

- bydła – 1,0 szt. (w 2002 r. – 1,0 szt.),
- trzody chlewnej – 2,8 szt. (w 2002 r. – 3,9 szt.),
- owiec oraz koni – 0,1 szt. (w 2002 r. – 0,1 szt.),
- drobiu ogółem – 66,4 szt. (w 2002 r. – 76,1 szt.).

W spisanych gospodarstwach według grup obszarowych użytków rolnych, średnia obsada zwierząt w sztukach na 1 gospodarstwo w 2010 r. wynosiła:

- do 5 ha:
  - bydło – 0,1, tj. analogicznie jak w 2002 r.,
  - trzoda chlewna – 0,5 (w 2002 r. – 0,6),
  - owce – 0,0, tj. analogicznie jak w 2002 r.,
  - konie – 0,0, tj. analogicznie jak w 2002 r.,
  - drób ogółem – 44,9 (w 2002 r. – 52,9),

- 5 – 10 ha:
  - bydło – 0,8 (w 2002 r. – 1,3),
  - trzoda chlewna – 2,3 (w 2002 r. – 4,7),
  - owce – 0,1, tj. analogicznie jak w 2002 r.,
  - konie – 0,2 (w 2002 r. – 0,1),
  - drób ogółem – 68,3 (w 2002 r. – 63,8),
- 10 ha i więcej:
  - bydło – 5,6 (w 2002 r. – 5,8),
  - trzoda chlewna – 13,9 (w 2002 r. – 22,9),
  - owce – 0,6, tj. analogicznie jak w 2002 r.,
  - konie – 0,4 (w 2002 r. – 0,3),
  - drób ogółem – 163,5 (w 2002 r. – 222,5).

Spisane w 2010 r. pogłowie bydła ogółem stanowiło:

- 1,9% pogłowie bydła kraju (w tym 1,7% pogłowie krów),
- 2,0% pogłowie trzody chlewnej (w tym 2,7% pogłowie loch),
- 5,0% pogłowie owiec,
- 5,4% pogłowie królików,
- 4,7% pogłowie kóz,
- 4,2% pogłowie koni,
- 4,1% ogółem drobiu.

Udział pogłowie poszczególnych gatunków zwierząt województwa dolnośląskiego wśród ogółu w Polsce kształtował się następująco: bydła – 14. lokata (mniejszy udział miały tylko województwa zachodniopomorskie i lubuskie), trzody chlewnej – 14. lokata (mniejszy udział miały tylko województwa podkarpackie i lubuskie), owiec – 10. lokata (przed województwami: warmińsko-mazurskim, mazowieckim, zachodniopomorskim, świętokrzyskim, lubuskim i opolskim).

CIĄGNIKI I MASZYNY ROLNICZE

Zmiany zachodzące w strukturze powierzchni upraw ziemiopłodów, w kierunkach specjalizacji gospodarstw, modernizacja rolnictwa oraz przystąpienie Polski do UE miały m. in. wpływ na poziom wyposażenia gospodarstw w maszyny i urządzenia rolnicze.

Według wyników PSR 2010 w gospodarstwach rolnych znajdowało się:

- 58,6 tys. ciągników rolniczych, tj. mniej o 0,6% niż w 2002 r. (w kraju wzrost o 9,9%),
- 8,1 tys. kombajnów zbożowych, tj. więcej o 13,0% (w kraju wzrost o 23,6%),
- 3,2 tys. kombajnów ziemniaczanych, tj. więcej o 8,5% (w kraju spadek o 1,7%),
- 1,7 tys. kombajnów buraczanych, tj. mniej o 45,1% (w kraju spadek o 14,2%),
- 0,3 tys. silosokombajnów, tj. mniej o 42,6% (w kraju spadek o 9,4%),
- 20,8 tys. opryskiwaczy polowych, tj. mniej o 1,1% (w kraju wzrost o 5,1%),
- 0,8 tys. opryskiwaczy sadowniczych, tj. mniej o 5,7% (w kraju wzrost o 14,0%).

Tabl. 7. Ciągniki i maszyny rolnicze w latach 2002 i 2010

Lata	Ciągniki	Kombajny			Silosokombajny	Opryskiwacze polowe	Opryskiwacze sadownicze
		zbożowe	ziemniaczane	buraczane			
w tys. sztuk							
2002 ^a	59,0	7,2	2,9	3,1	0,5	21,0	0,9
2010	58,6	8,1	3,2	1,7	0,3	20,8	0,8
2002 = 100							
2010	99,4	113,0	108,5	54,9	57,4	98,9	94,3
w sztukach na 100 ha powierzchni							
	użytków rolnych	zbóż i rzepaku	ziemniaków	buraków cukrowych	zielonek i kukurydzy	zasiewów	sadów
2002	5,7	1,1	8,2	10,6	.	3,0	12,8
2010	6,1	1,3	13,4	9,0	.	2,9	8,6

a Maszyny rolnicze (z wyjątkiem ciągników) spisano w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha oraz u osób prawnych i w jednostkach organizacyjnych niemających osobowości prawnej. Ciągniki rolnicze spisano dodatkowo w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni poniżej 1 ha użytków rolnych.

W 2010 r. w gospodarstwach rolnych spisano 58,6 tys. ciągników rolniczych, tj. o 0,4 tys. szt. (o 0,6%) mniej niż w 2002 r. Gospodarstwa indywidualne posiadały 56 tys. ciągników i było to o 1,0% mniej niż w 2002 r. (w kraju o 10,1% więcej niż w 2002 r.).

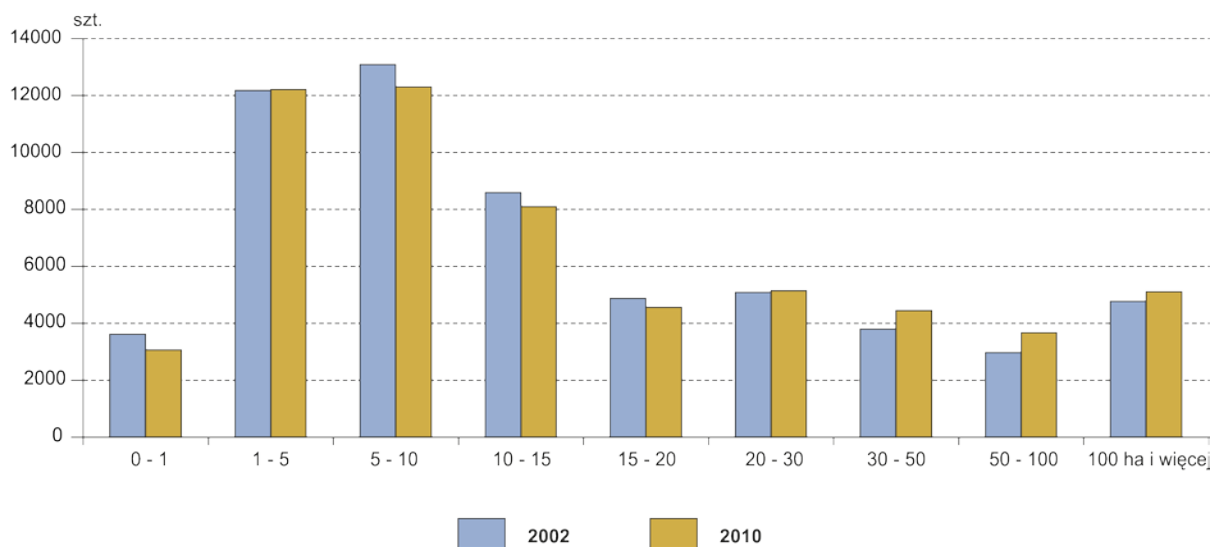
Spośród 95,5% ciągników znajdujących się w gospodarstwach indywidualnych ponad 90% (w kraju ok. 95%) było wykorzystywanych w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha UR, gdzie na 100 gospodarstw rolnych przypadały 84 ciągniki (ogółem w tej grupie – 88). W gospodarstwach o powierzchni do 1 ha UR przypadało 7 ciągników.

Przeciętnie na 100 gospodarstw rolnych ogółem – 55 wyposażonych było w ciągniki rolnicze (w 2002 r. – 42 gospodarstwa), a na 100 gospodarstw indywidualnych – 52.

Podobnie jak w kraju, w grupach gospodarstw do 15 ha UR liczba ciągników wzrastała proporcjonalnie do wzrostu powierzchni użytków rolnych, od 3,1 tys. szt. w grupie 0-1 ha UR (tj. 5,2% ogólnej liczby ciągników rolniczych) do 8,1 tys. szt. w grupie gospodarstw o powierzchni 10-15 ha UR (tj. 13,8%). W 2002 r. liczba ciągników rosła odpowiednio od 3,6 tys. szt. do 8,6 tys. szt., a udziały w ogólnej liczbie ciągników wynosiły odpowiednio 6,1% i 14,6%.

Zarówno w poprzednim spisie, jak i obecnym najczęściej ciągników spisano w grupie gospodarstw o powierzchni 10-15 ha UR (*w kraju również – w 2010 r. ciągniki w tej grupie stanowiły 14,9% ogółu spisanych*).

WYKRES 11. LICZBA CIĄGNIKÓW WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH W LATACH 2002 I 2010

W małych grupach obszarowych do 5 ha UR znajdowało się 15,3 tys. ciągników, a w 2002 r. było ich 15,8 tys. i stanowiły odpowiednio 26,1% oraz 26,8% ciągników ogółem, którymi dysponowały gospodarstwa rolne. Na 100 gospodarstw rolnych w grupie gospodarstw o powierzchni do 5 ha przypadało średnio 40 ciągników (w 2002 r. – 25), a w grupie obszarowej 5-10 ha UR przypadało ich 90 (w 2002 r. – 80).

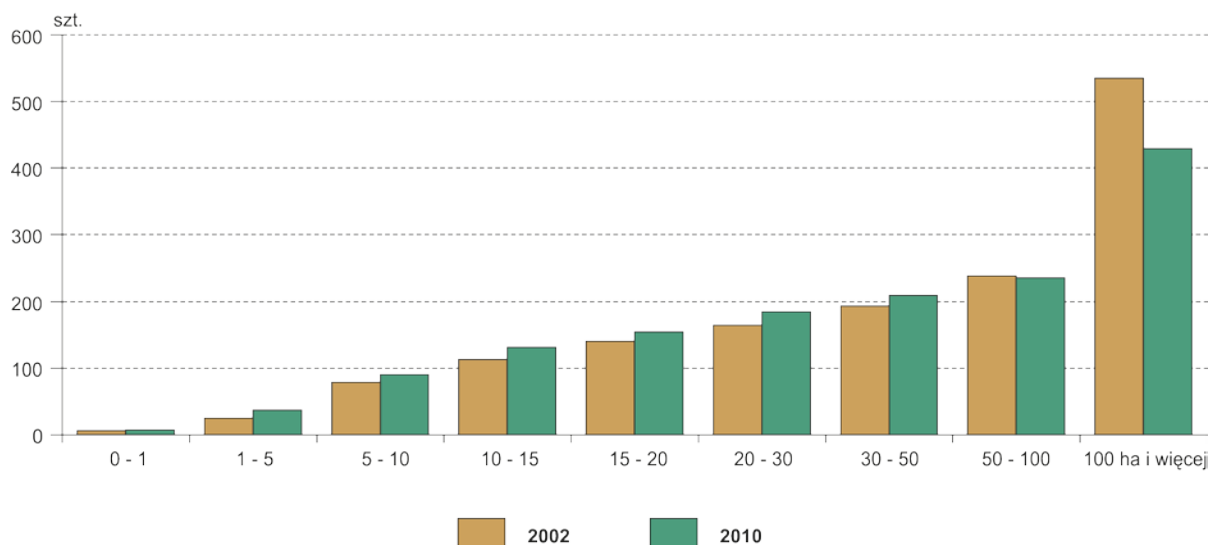
Przeciętnie mniej niż 1 ciągnik w gospodarstwie wykorzystywany był w grupach gospodarstw do 10 ha UR. Gospodarstwa rolne do 10 ha UR użytkowały ponad 27% ogólnej powierzchni użytków rolnych, a uprawy zbóż stanowiły 18% wojewódzkiej powierzchni zasianej zbożami.

Liczba ciągników zwiększała się od 1,3 szt. w grupie obszarowej 10-15 ha UR do 4,3 szt. w grupie powyżej 100 ha UR (w 2002 r. odpowiednio od 1,1 szt. do 5,4 szt.).

Przy mniejszej liczbie gospodarstw (o 24,1%) i zmniejszonej powierzchni użytków rolnych (o 7,7%) również średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 ciągnik zmniejszyła się w porównaniu do 2002 r. i wyniosła 16,4 ha UR (wobec 17,6 ha w 2002 r.).

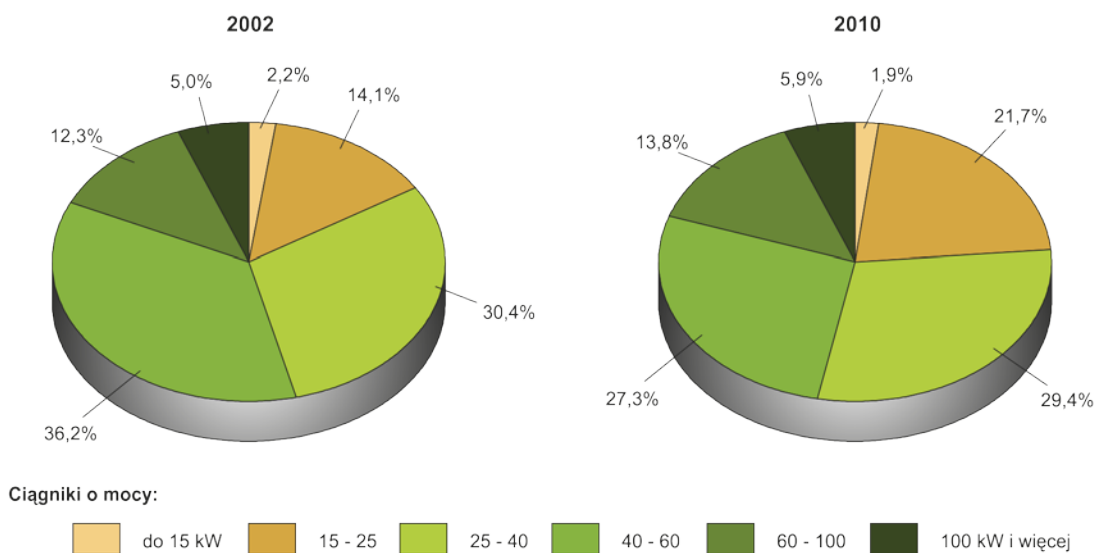
Na 100 ha użytków rolnych przypadało 6,1 ciągników (w 2002 r. – 5,7).

WYKRES 12. LICZBA CIĄGNIKÓW PRZYPADAJĄCA NA 100 GOSPODARSTW ROLNYCH WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH W LATACH 2002 I 2010

W strukturze ciągników dominowały pojazdy o średniej mocy, a ich udział wynosił: do 25 kW – 23,6% (w kraju 37,2%), od 25 do 60 kW – 56,7% (w kraju 50,9%), a od 60 do 100 kW – 13,8% (w kraju 9,6%). Ciągniki o mocy 100 kW i więcej w 2010 r. stanowiły 5,9%, tj. o 0,9 pkt. więcej niż w 2002 r., a w kraju ich udział wyniósł 2,3%. W porównaniu z 2002 r. wzrosło wyposażenie gospodarstw w ciągniki o dużej mocy, powyżej 60 kW, których udział w ogólnej liczbie wzrósł z 12,8% do 18,7%, a tych do 25 kW – o 7,3 pkt. proc.

WYKRES 13. STRUKTURA CIĄGNIKÓW WEDŁUG MOCY SILNIKA W LATACH 2002 I 2010

Jak wynika z danych PSR 2010, wyposażenie gospodarstw wykazuje duże zróżnicowanie wśród województw. Najwięcej ciągników spisano w województwie mazowieckim (214 tys. szt.) oraz lubelskim (174 tys. szt.). Województwo dolnośląskie (58,6 tys. szt.) zajmowało 10. lokatę w kraju, a pod względem

liczby gospodarstw 9. miejsce (mazowieckie – 2, lubelskie - 4), przy udziale użytków rolnych w ogólnej powierzchni w kraju wynoszącym 6,2% (w mazowieckim – 12,9%, a w lubelskim – 9,1%).

Zmiany zachodzące w strukturze powierzchni uprawy głównych upraw oraz postępujący w okresie między spisami proces modernizacji rolnictwa, wpłynęły m. in. na stan wyposażenia gospodarstw w maszyny i urządzenia rolnicze. W porównaniu do 2002 r., w gospodarstwach rolnych zwiększyła się liczba kombajnów do zbioru zbóż i rzepaku – o 13,0% oraz kombajnów do zbioru ziemniaków – o 8,5%, przy spadku areału uprawy zbóż o 8,3%, a ziemniaków o 35,6%, ale przy znaczącym wzroście powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku o 135,7%. Na 100 ha powierzchni zbóż i rzepaku przypadało 1,3 ciągników (w 2002 r. – 1,1). Liczba kombajnów ziemniaczanych przypadająca na 100 ha powierzchni uprawy ziemniaków wzrosła z 8,2 szt. w 2002 r. do 13,4 szt. w 2010 r. Tendencja spadkowa powierzchni uprawy buraków cukrowych wpłynęła m. in. na znaczną redukcję kombajnów do zbioru tych ziemiopłodów – o 45,1%. Niższa również była ich liczba przypadająca na 100 ha powierzchni uprawy (w porównaniu z poprzednim spisem spadła z 10,6 szt. do 9,0 szt.). Zmniejszyła się również bardzo znacznie liczba silosokombajnów (o 42,6%). Odnotowano także nieznaczny spadek wyposażenia gospodarstw w polowe i sadownicze opryskiwacze – odpowiednio o 1,1% i 5,7%.

Najwięcej kombajnów zbożowych spisano w grupie gospodarstw o powierzchni 20-30 ha UR oraz 30-50 ha UR, których udziały stanowiły po 15,7% w ogólnej liczbie każdej grupy, natomiast najwięcej kombajnów buraczanych i ziemniaczanych wystąpiło w grupie 10-15 ha UR, a ich udziały w ogólnej liczbie każdego rodzaju maszyn wyniosły odpowiednio 19,1% i 17,6%. Z ogólnej liczby spisanych 0,2 tys. silosokombajnów najwięcej ich było w gospodarstwach powyżej 100 ha UR (23,6%), a opryskiwaczy polowych w grupie obszarowej 10-15 ha UR (17,2%), natomiast sadowniczych w grupie 3-5 ha UR (15,1%).

W 2010 r. na 100 gospodarstw rolnych przypadało: 7,6 kombajnów zbożowych (w 2002 r. – 5,1), 1,6 buraczanych (2,2) i 3,0 ziemniaczane (2,1) oraz 19,3 opryskiwaczy polowych (14,9) i 0,8 sadowniczych (0,6). *W kraju w 2010 r. na 100 gospodarstw przypadało: 6,7 kombajnów zbożowych, 1,2 buraczanych i 3,5 ziemniaczanych oraz 21,8 opryskiwaczy polowych i 2,3 sadowniczych.*

PRACUJĄCY W GOSPODARSTWACH ROLNYCH

Powszechny Spis Rolny jest podstawowym źródłem informacji o pracujących w gospodarstwach rolnych. Dane służą do:

- **oceny liczby pracujących w rolnictwie – jako części całej gospodarki narodowej.**
W tym ujęciu zastosowano kryterium bieżącej aktywności ekonomicznej poszczególnych osób w określonym momencie czasu (ostatni tydzień czerwca 2010 r.). Tę zbiorowość uzupełniają pracownicy najemni zatrudnieni na stałe w gospodarstwach indywidualnych oraz w gospodarstwach osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej (określanych jako „gospodarstwa osób prawnych”). Ważne jest tu uwzględnienie tylko tych pracujących, dla których praca w rolnictwie jest wyłącznym lub głównym zajęciem użytkownika i osób z nim mieszkających. Założeniem jest, aby w ogólnej liczbie pracujących nie uwzględniać podwójnie osób mających więcej niż jedno miejsce pracy.
- **określenia wielkości nakładów pracy ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w gospodarstwach rolnych w ciągu całego roku** (12 miesięcy przed dniem referencyjnym spisu – 30 czerwca 2010 r.).

Zaprezentowane dane w niniejszym opracowaniu w osobach nie uwzględniają wkładu pracy dodatkowych kategorii osób pracujących w rolnictwie, takich jak: pracownicy najemni dorywczy, kontraktowi, pracujący w ramach pomocy sąsiedzkiej i inni, dla których z założenia wkład pracy uwzględniony jest wyłącznie w przeliczeniu na roczne jednostki pracy.

Pracujący wyłącznie i głównie w gospodarstwach rolnych

Według Powszechnego Spisu Rolnego w ostatnim tygodniu czerwca 2010 r. liczba pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych wynosiła 83,1 tys. osób (*tj. 3,6% pracujących w kraju*), w tym 92,4% (*w kraju – 96,2%*) stanowili pracujący w gospodarstwach indywidualnych jako rodzinna siła robocza. Zatrudnionych na stałe pracowników najemnych było 6,3 tys., z tego 2,1 tys. w gospodarstwach indywidualnych i 4,2 tys. w gospodarstwach osób prawnych.

W swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym pracowało wyłącznie lub głównie 76,7 tys., z tego dla 64,6 tys. osób była to jedyna praca, a dla 12,2 tys. – praca główna. Jak widać zdecydowaną większość omawianej populacji (84,2%) stanowiły osoby, dla których praca w swoim gospodarstwie rolnym była ich jedynym zajęciem.

Tabl. 8. Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2010 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Gospodarstwa indywidualne			Gospodarstwa osób prawnych	
		pracujący w swoim/ rodzinnym gospodarstwie rolnym			pracownicy najemni stali	
		razem	wyłącznie	głównie		
		w tysiącach osób				
Ogółem	83,1	76,7	64,6	12,2	2,1	4,2
Mężczyźni	44,4	39,5	32,0	7,5	1,6	3,3
Kobiety	38,7	37,2	32,6	4,7	0,5	1,0

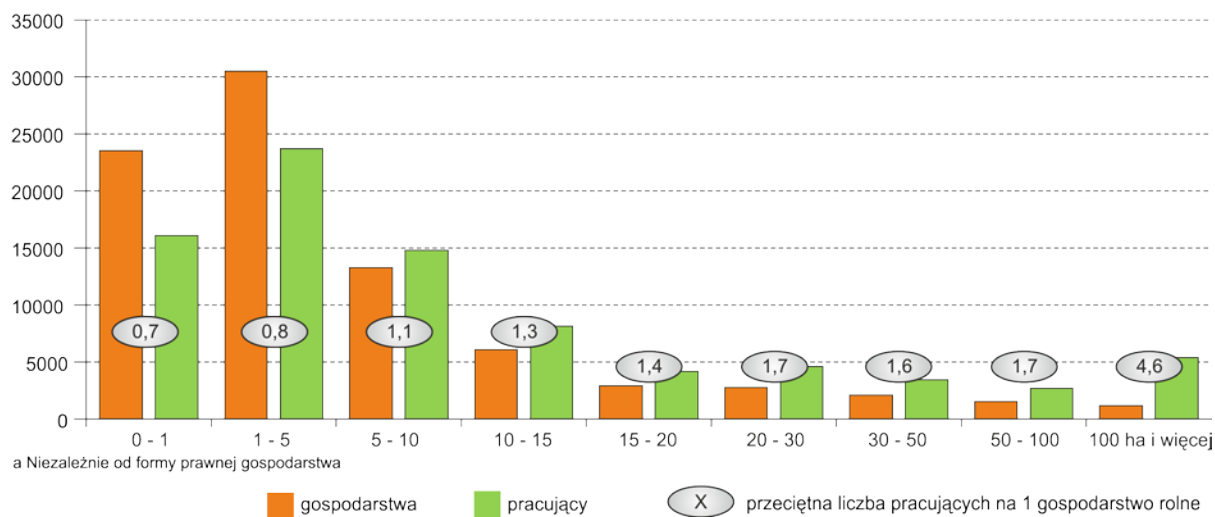
Wśród pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych większą zbiorowość stanowili mężczyźni niż kobiety – o 5,7 tys. osób, a wśród rodzinnej siły roboczej różnica na korzyść mężczyzn wynosiła 2,3 tys. osób. Odsetek pracujących jedynie w swoim gospodarstwie rolnym był nieznacznie większy wśród kobiet – 50,4% niż wśród mężczyzn – 49,6%, a w przypadku głównej pracy odwrotnie – kobiety stanowiły 38,4%, a mężczyźni 61,6%. Bardzo duża była liczebna przewaga mężczyzn nad kobietami w przypadku stałych pracowników najemnych: w gospodarstwach indywidualnych mężczyźni stanowili 76,7% (kobiety – 23,2%), a w gospodarstwach osób prawnych odsetek mężczyzn wynosił 77,4% (kobiet – 22,6%).

Danych o pracujących nie można wprost porównać z wynikami z 2002 r. W 2010 r. przyjęto nieco inny sposób wyodrębniania zbiorowości pracujących wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym. Wynika to z odmiennego zadawania pytań w obu okresach, ale wiąże się też z wejściem Polski do Unii Europejskiej i objęciem rolnictwa Wspólną Polityką Rolną. Wymóg utrzymania ziemi w dobrej kulturze jako jeden z warunków otrzymania dopłat do rolnictwa spowodował, że również osoby pracujące w gospodarstwach rolnych produkujących na własne potrzeby zostały zaliczone do pracujących, o ile spełniały odpowiednie kryteria zaliczania ich do kategorii pracujących wyłącznie lub głównie w swoim gospodarstwie rolnym.

W 2002 r. populację pracujących wyodrębniano na podstawie informacji z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego, które były prowadzone jednocześnie. W 2002 r. ludność z użytkownikiem gospodarstwa rolnego stanowiły osoby tworzące wraz z użytkownikiem wspólne gospodarstwo domowe, natomiast w Powszechnym Spisie Rolnym 2010 – osoby zamieszkałe z użytkownikiem. Ponadto, w 2002 r. jednym z kryteriów zaliczania osób do pracujących w swoim gospodarstwie rolnym był cel produkcji. Nie ma możliwości wyodrębnienia zbiorowości z obu spisów z zachowaniem pełnej porównywalności.

W gospodarstwach rolnych o powierzchni do 1 ha UR pracujący w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym stanowili 97,9%, natomiast w gospodarstwach powyżej 1 ha UR – 91,1% swojej grupy. W kraju odsetki te wynosiły odpowiednio 97,7% i 95,9%.

WYKRES 14. LICZBA GOSPODARSTW ROLNYCH PROWADZĄCYCH DZIAŁALNOŚĆ ROLNICZĄ I LICZBA PRACUJĄCYCH WYŁĄCZNIE LUB GŁÓWNIEM W GOSPODARSTWACH^a W CZERWCU 2010 R. WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH

Przeciętnie na 1 gospodarstwo rolne prowadzące działalność rolniczą przypadał 1,0 pracujący przy produkcji rolnej (w kraju – 1,2 pracujących), dla rodzinnej siły roboczej wskaźnik wyniósł 0,9 (po uwzględnieniu jako podstawy – tylko gospodarstw indywidualnych).

Wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych gospodarstw prowadzących działalność rolniczą rosła wartość wskaźnika; od przeciętnie 0,7 osób pracujących wyłącznie lub głównie przypadających na 1 gospodarstwo rolne o powierzchni do 1 ha UR do 1,6/1,7 – w grupach obszarowych gospodarstw o powierzchni 20-100 ha i 4,6 – w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej. Potwierdza to, że praca w większych obszarowo gospodarstwach rolnych, wymaga większego zaangażowania pracujących tam osób, dla których praca staje się pracą wyłączną, a dodatkowo wspomagana jest zatrudnieniem pracowników najemnych.

Wśród województw przeciętnie najmniej pracujących wyłącznie lub głównie przy produkcji rolnej w przeliczeniu na 1 gospodarstwo prowadzące działalność rolniczą było w województwie śląskim (0,9 osoby), a najwięcej – w województwie wielkopolskim (1,4 osób). Województwo dolnośląskie z wartością wskaźnika 1,0 plasowało się na przedostatnim miejscu łącznie z województwem lubuskim, przed śląskim.

Na 100 ha użytków rolnych przypadało przeciętnie 9 osób (*w kraju – 15 osób*) pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych, niezależnie od formy prawnej gospodarstwa.

W gospodarstwach indywidualnych dla pracującej rodzinnej siły roboczej wskaźnik wyniósł 8 osób na 100 ha ogółu UR, a w gospodarstwach osób prawnych – 0,7 osoby na 100 ha UR (tylko pracownicy najemni zatrudnieni na stałe).

W gospodarstwach powyżej 100 ha i więcej UR (indywidualnych i osób prawnych) pracowało 4,0 tys. pracowników stałych najemnych, a stanowili oni aż 3/4 pracujących w tej grupie obszarowej.

W gospodarstwach do 1 ha UR przypadało średnio na 100 ha UR 131 pracujących ogółem, a w miarę wzrostu powierzchni gospodarstw rolnych malała liczba pracujących przypadająca na 100 ha użytków rolnych od 25,3 osób w grupie obszarowej 1-5 ha UR do 1,4 osób w grupie 100 ha i więcej UR.

W województwach o bardziej rozdrobnionej strukturze – wskaźnik ten w tym przypadku w odniesieniu do ogólnej powierzchni UR był wyższy niż średnio dla kraju (małopolskie – 41 osób, podkarpackie – 37, świętokrzyskie – 27. Województwo dolnośląskie zajmowało 12. pozycję wśród województw.

Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku

Jest to ujęcie pracujących w gospodarstwach rolnych, wnoszących swój wkład pracy na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy, czyli uwzględnia roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym. Tak liczona zbiorowość uwzględnia nakłady pracy w gospodarstwo rolne w ciągu całego roku każdej osoby, niezależnie czy praca w gospodarstwie była dla niej pracą wyłączną, główną czy dodatkową. Ponadto, w 2010 r. (inaczej niż w 2002 r.) w ramach tej zbiorowości uwzględniani byli także członkowie rodziny użytkownika wnoszący swój wkład pracy w ciągu roku, ale z nim niezamieszkujący, bądź zamieszkujący ale nie tworzący wspólnego gospodarstwa domowego.

W 2010 r. liczba członków rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego zaangażowanych w pracę w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym w ciągu 12 miesięcy wyniosła 174,9 tys. osób, a łącznie z 2,1 tys. pracowników najemnych było to 177 tys. W gospodarstwach osób prawnych pracowało 4,2 tys. osób. Ogółem zbiorowość pracujących w ciągu 12 miesięcy przed dniem referencyjnym spisu wyniosła 181,2 tys. osób (*tj. 4,0% populacji pracujących w gospodarstwach rolnych w ciągu 12 miesięcy w kraju*).

Tabl. 9. Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku w latach 2002 i 2010

Lata	Pracujący ogółem ^a	Gospodarstwa indywidualne				Gospodarstwa osób prawnych	
		rodzinną siłą roboczą				pracownicy najemni stali	
		razem ^a	użytkownicy	współmałżonkowie	pozostali członkowie rodziny ^a		
w tysiącach osób							
2002	183,3	175,7	98,7	44,4	32,7	2,4	5,1
2010	181,2	174,9	81,9	42,4	50,6	2,1	4,2

a W 2010 r. z członkami rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego wnoszącymi wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku (bez wynagrodzenia), którzy nie mieszkali z użytkownikiem bądź mieszkali razem, ale nie tworzyli z nim wspólnego gospodarstwa domowego.

Podobnie jak w kraju, ponad 2/3 ogółu (67,7%) pracujących użytkowników gospodarstw rolnych to osoby w wieku powyżej 44 lat; a co dwunasty pracujący użytkownik przekroczył wiek 65 lat (*w kraju co dziesiąty*).

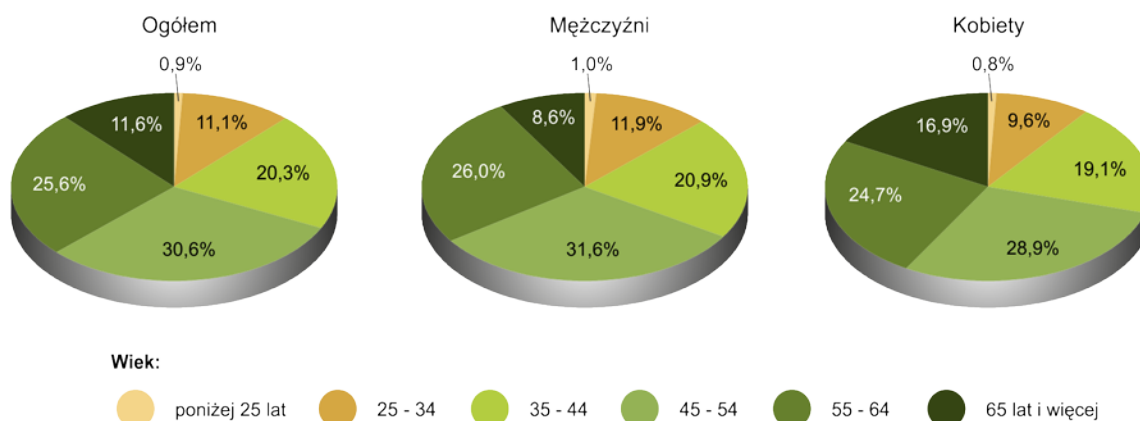
Tabl. 10. Struktura użytkowników gospodarstw indywidualnych pracujących w tych gospodarstwach w ciągu roku według płci i grup obszarowych

Grupy obszarowe użytkowników rolnych w ha	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	w tys.	w odsetkach	w tys.	w odsetkach	w tys.	w odsetkach
Ogółem	81,9	100,0	52,5	100,0	29,4	100,0
0 – 1.....	22,9	27,9	12,3	23,4	10,6	36,2
1 – 2.....	12,5	15,2	7,3	13,9	5,2	17,7
2 – 3.....	8,0	9,7	4,8	9,1	3,2	10,8
3 – 5.....	9,4	11,5	6,1	11,6	3,3	11,2
5 – 10.....	13,0	16,0	9,0	17,1	4,0	13,6
10 – 15.....	6,0	7,4	4,6	8,9	1,4	4,8
15 – 20.....	2,9	3,5	2,3	4,4	0,6	3,2
20 – 50.....	4,8	5,9	4,1	7,8	0,7	2,4
50 – 100.....	1,5	1,8	1,3	2,5	0,2	0,7
100 i więcej	0,9	1,0	0,8	1,5	0,1	0,4

W zdecydowanej większości użytkownikami gospodarstw byli mężczyźni – prawie 2/3 (tj. 64,1%). Wśród kobiet użytkowników struktura wieku była bardziej niekorzystna – udział kobiet w wieku powyżej 44 lat wyniósł 70,4%. Dla mężczyzn odsetek ten kształtował się na poziomie 66,2%. W strukturze pracujących kobiet użytkowników największy odsetek odnotowano w grupie wiekowej 45-54 lata (28,9%), wśród mężczyzn również w tej samej grupie wiekowej (31,6%).

Użytkownicy młodzi do 34 lat stanowili niewielki odsetek – 12%. Kobiety użytkowały głównie gospodarstwa mniejsze – w grupie obszarowej 0-1 ha ich udział wyniósł 36,2%.

WYKRES 15. STRUKTURA PRACUJĄCYCH UŻYTKOWNIKÓW INDYWIDUALNYCH GOSPODARSTW ROLNYCH W CIĄGU ROKU WEDŁUG PŁCI I GRUP WIEKU

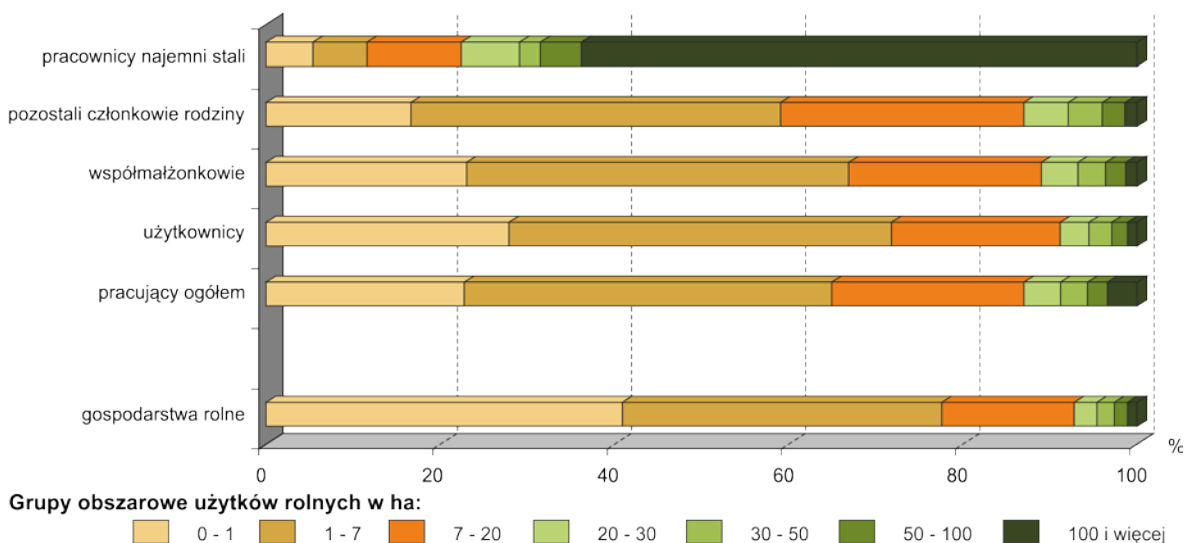

Nie wszyscy użytkownicy zadeklarowali swój wkład pracy przy produkcji rolnej w ciągu roku; pracowali również inni członkowie rodzin. Pozostałych członków rodziny w 2010 r. było 50,6 tys. i stanowili oni 28,9% rodzinnej siły roboczej. W gospodarstwach pracowali także pracownicy najemni, w tym szczególnie w dużych obszarowo gospodarstwach rolnych – powyżej 100 ha UR. W 2010 r. w tych gospodarstwach nakłady pracy pracowników najemnych w ciągu roku w gospodarstwach osób prawnych stanowiły 76,7%, a w gospodarstwach indywidualnych – 37,4%.

Zdecydowanie jednak większość użytkowników to pracujący i kierujący własnym gospodarstwem rolnym. W 2010 r. stanowili oni ponad 46% ogółu pracujących wnoszących swój wkład pracy na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu roku oraz w swoim/rodzinnym gospodarstwie (w 2002 r. – ponad 56%).

W porównaniu z 2002 r. zmniejszyła się liczba użytkowników (o 17,0%) i współmałżonków (o 4,5%) pracujących w gospodarstwach rolnych w ciągu roku. Było to przede wszystkim wynikiem zmniejszania się liczby gospodarstw rolnych, a także zwiększania się liczby pozostałych członków rodziny wnoszących swój wkład pracy w gospodarstwo rolne. Wśród osób zaangażowanych w pracę w gospodarstwach indywidualnych w ramach rodzinnej siły roboczej udział tej grupy wzrósł z 19% do 29%. Nawet uwzględniając różnice metodologiczne, pomiędzy spisami, zwiększenie się tej populacji było widoczne. Zmniejszył się natomiast odsetek liczby pracowników najemnych zatrudnionych na stałe w gospodarstwach indywidualnych z 1,3% do 1,1%, a pracowników najemnych zatrudnionych w gospodarstwach osób prawnych – z 2,8% do 2,3%.

**WYKRES 16. STRUKTURA GOSPODARSTW ROLNYCH ORAZ NAKŁADÓW PRACY
W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W CIĄGU ROKU
WEDŁUG KATEGORII PRACUJĄCYCH I GRUP OBSZAROWYCH UR**

Struktura gospodarstw według powierzchni użytków rolnych, ich rozdrobnienie – szczególnie w ramach gospodarstw indywidualnych (rodzinnych) oraz sytuacja na lokalnym rynku pracy przekłada się na strukturę ludności wnoszącej jakikolwiek wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych w województwie wzrosła w porównaniu do 2002 r. i wyniosła 8,94 ha (w Polsce nie przekracza 7 ha) i jednocześnie, podobnie jak w kraju, gospodarstwa do 7 ha stanowiły znaczącą większość - w województwie dolnośląskim ponad ¾ ogólnej liczby gospodarstw rolnych z powierzchnią UR wynoszącą 131,8 ha (tj. 13,7% ogólnej powierzchni UR). W gospodarstwach do 7 ha pracowało prawie 65% (w kraju 68%) ogółu osób wnoszących wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku. Była to praca przede wszystkim użytkownika, współmałżonka ale także innych członków rodziny użytkownika. Dopiero w gospodarstwach od 50 ha i więcej wzrasta znacząco wkład pracy pracowników najemnych (zarówno w gospodarstwach indywidualnych, jak i osób prawnych).

CZEŚĆ TABELARYCZNA

TABL. 1. LICZBA GOSPODARSTW ROLNYCH WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH I UŻYTKOWNIKÓW W LATACH 2002 I 2010

Grupy obszarowe użytków rolnych w ha	2002	2010		
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne		
		razem	w tym prowadzące działalność rolniczą	

w tysiącach

Ogółem	141,3	107,3	106,8	83,5
0 – 1	58,0	43,9	43,9	23,5
powyżej 1 ha razem.....	83,3	63,5	62,9	59,9
z tego:				
1 – 2	25,6	14,2	14,2	12,8
2 – 3	11,3	8,8	8,8	8,1
3 – 5	11,6	10,1	10,1	9,6
5 – 7	7,6	6,4	6,4	6,2
7 – 10.....	9,0	7,2	7,1	7,0
10 – 15.....	7,6	6,2	6,2	6,1
15 – 20.....	3,5	3,0	2,9	2,9
20 – 30.....	3,1	2,8	2,8	2,7
30 – 50.....	2,0	2,1	2,1	2,1
50 – 100.....	1,2	1,6	1,5	1,5
100 i więcej	0,9	1,2	0,9	0,9

w odsetkach

Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0
0 – 1	41,0	40,9	41,1	28,2
powyżej 1 ha razem.....	59,0	59,1	58,9	71,8
z tego:				
1 – 2	18,1	13,2	13,3	15,3
2 – 3	8,0	8,2	8,2	9,8
3 – 5	8,2	9,4	9,4	11,5
5 – 7	5,4	6,0	6,0	7,5
7 – 10.....	6,4	6,7	6,7	8,4
10 – 15.....	5,4	5,7	5,8	7,3
15 – 20.....	2,5	2,8	2,8	3,5
20 – 30.....	2,2	2,6	2,6	3,3
30 – 50.....	1,4	2,0	2,0	2,5
50 – 100.....	0,9	1,5	1,4	1,8
100 i więcej	0,6	1,1	0,8	1,1

TABL. 2. LICZBA GOSPODARSTW ROLNYCH WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH I RODZAJU PROWADZONEJ DZIAŁALNOŚCI ROLNICZEJ W LATACH 2002 I 2010

Wyszczególnienie	Ogółem	Gospodarstwa				
		prowadzące działalność rolniczą				nie prowadzące działalności rolniczej
		razem	wyłącznie produkcję roślinną	wyłącznie produkcję zwierzęcą	produkcję roślinną i zwierzęcą	

w tysiącach

2002

Ogółem	141,3	99,3	47,7	3,2	48,4	42,0
---------------------	--------------	-------------	-------------	------------	-------------	-------------

2010

Ogółem	107,3	84,0	51,7	1,3	31,0	23,3
z tego w grupach obszarowych UR:						
0 – 1 ha.....	43,9	23,5	17,0	1,1	5,4	20,3
1 – 2	14,2	12,8	8,9	0,1	3,8	1,4
2 – 3	8,8	8,1	5,5	0,0	2,6	0,6
3 – 5	10,1	9,6	6,0	0,0	3,6	0,5
5 – 7	6,4	6,2	3,4	0,0	2,8	0,2
7 – 10.....	7,2	7,0	3,4	0,0	3,7	0,1
10 – 15.....	6,2	6,1	2,5	0,0	3,6	0,1
15 – 20.....	3,0	2,9	1,2	0,0	1,7	0,0
20 – 30.....	2,8	2,8	1,2	0,0	1,6	0,0
30 – 50.....	2,1	2,1	1,0	0,0	1,1	0,0
50 – 100.....	1,6	1,5	0,9	0,0	0,7	0,0
100 ha i więcej	1,2	1,2	0,8	0,0	0,4	0,0

w odsetkach

2002

Ogółem	100,0	70,3	33,8	2,2	34,3	29,7
---------------------	--------------	-------------	-------------	------------	-------------	-------------

2010

Ogółem	100,0	78,3	48,2	1,2	28,8	21,7
z tego w grupach obszarowych UR:						
0 – 1 ha.....	100,0	53,7	38,8	2,6	12,3	46,3
powyżej 1 ha	100,0	95,2	54,7	0,3	40,3	4,8

TABL. 3. ŚREDNIA POWIERZCHNIA UŻYTKÓW ROLNYCH W GOSPODARSTWACH ROLNYCH WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH I RODZAJU PROWADZONEJ DZIAŁALNOŚCI ROLNICZEJ W LATACH 2002 I 2010

Wyszczególnienie	Ogółem	Gospodarstwa				
		prowadzące działalność rolniczą				nie prowadzące działalności rolniczej
		razem	wyłącznie produkcję roślinną	wyłącznie produkcję zwierzęcą	produkcję roślinną i zwierzęcą	
w hektarach						
2002						
Ogółem	7,35	9,37	6,51	1,58	12,69	2,60
2010						
Ogółem	8,94	10,98	10,10	1,61	12,85	1,60
z tego w grupach obszarowych UR:						
0 – 1 ha.....	0,28	0,43	0,43	0,12	0,48	0,11
1 – 2	1,46	1,46	1,46	1,42	1,47	1,43
2 – 3	2,43	2,43	2,43	2,41	2,45	2,41
3 – 5	3,88	3,88	3,86	3,67	3,92	3,79
5 – 7	5,93	5,93	5,93	5,77	5,95	5,87
7 – 10.....	8,37	8,37	8,33	8,25	8,40	8,16
10 – 15.....	12,12	12,12	12,06	11,19	12,16	12,01
15 – 20.....	17,22	17,22	17,20	16,95	17,23	16,94
20 – 30.....	24,24	24,25	24,19	24,48	24,29	22,16
30 – 50.....	38,43	38,43	38,60	38,86	38,29	35,91
50 – 100.....	69,28	69,31	70,31	58,66	68,02	65,17
100 ha i więcej	323,50	303,95	291,40	1022,98	330,27	4188,34

TABL. 4. UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH WEDŁUG UŻYTKOWNIKÓW W LATACH 2002 I 2010

Wyszczególnienie	2002	2010	
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne	
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR

w tysiącach hektarów

Powierzchnia gruntów ogółem	1125,1	1126,8	870,7	773,7
Użytki rolne razem.....	1039,5	959,8	746,7	734,4
użytki rolne w dobrej kulturze rolnej	.	899,7	719,6	710,0
zasiewy.....	.	724,2	571,4	566,1
grunty ugorowane...	.	26,8	18,2	17,5
sady	.	9,6	7,8	7,3
łąki trwałe.....	.	116,9	104,2	101,2
pastwiska trwałe	.	22,2	18,0	17,8
użytki rolne pozostałe	.	60,1	27,1	24,4
Lasy i grunty leśne	25,5	33,0	17,9	16,0
Pozostałe grunty	60,2	134,0	106,1	23,3

w odsetkach

Powierzchnia gruntów ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0
Użytki rolne razem.....	92,4	85,2	85,8	94,9
użytki rolne w dobrej kulturze rolnej	.	79,8	82,6	91,8
zasiewy.....	.	64,3	65,6	73,2
grunty ugorowane...	.	2,4	2,1	2,3
sady	.	0,9	0,9	0,9
łąki trwałe.....	.	10,4	12,0	13,1
pastwiska trwałe	.	2,0	2,1	2,3
użytki rolne pozostałe	.	5,3	3,1	3,2
Lasy i grunty leśne	2,3	2,9	2,1	2,1
Pozostałe grunty	5,3	11,9	12,2	3,0

TABL. 5. UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH W LATACH 2002 I 2010

Wyszczególnienie	Powierzchnia ogółem	Użytki rolne								Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
		ogółem	w dobrej kulturze rolnej						pozostałe		
			razem	zasięwy	grunty ugorowane	sady	łąki	pastwiska			

w tysiącach hektarów

2002

Ogółem	1125,1	1039,5	.	.	.	.	.	.	.	25,5	60,2
---------------------	---------------	---------------	---	---	---	---	---	---	---	-------------	-------------

2010

Ogółem	1126,8	959,8	899,7	724,2	26,8	9,6	116,9	22,2	60,1	33,0	134,0
z tego w grupach obszarowych UR:											
0 – 1 ha.....	102,6	12,3	9,6	5,3	0,7	0,5	2,9	0,2	2,7	1,9	88,4
1 – 2	23,9	20,7	18,0	10,8	1,1	0,5	5,2	0,4	2,7	0,7	2,5
2 – 3	24,0	21,4	18,8	11,7	1,1	0,4	5,1	0,5	2,6	0,8	1,8
3 – 5	43,1	39,1	35,6	23,6	2,0	0,6	8,5	1,0	3,5	1,4	2,6
5 – 7	49,6	38,2	35,9	25,0	1,5	0,4	7,8	1,1	2,4	9,1	2,3
7 – 10.....	64,3	60,0	57,6	43,3	1,8	0,6	10,4	1,5	2,4	1,5	2,8
10 – 15.....	79,3	74,8	72,6	55,3	1,8	0,7	12,7	2,0	2,2	1,8	2,8
15 – 20.....	54,2	50,9	49,5	38,4	1,4	0,4	7,8	1,5	1,4	1,1	2,2
20 – 30.....	72,7	67,4	66,1	52,0	1,4	0,5	10,1	2,1	1,3	1,3	3,9
30 – 50.....	84,7	81,5	80,3	65,5	1,3	0,7	10,7	2,2	1,2	1,5	1,7
50 – 100.....	112,6	107,9	105,6	85,8	1,9	2,2	12,6	3,0	2,3	2,0	2,7
100 ha i więcej	415,8	385,6	350,2	307,6	10,8	2,2	23,0	6,6	35,4	10,0	20,3

w odsetkach

2002

Ogółem	100,0	92,4	.	.	.	.	.	.	.	2,3	5,3
---------------------	--------------	-------------	---	---	---	---	---	---	---	------------	------------

2010

Ogółem	100,0	85,2	79,8	64,3	2,4	0,9	10,4	2,0	5,3	2,9	11,9
z tego w grupach obszarowych UR:											
0 – 1 ha.....	100,0	12,0	9,4	5,1	0,7	0,4	2,9	0,2	2,6	1,8	86,2
powyżej 1 ha	100,0	12,0	9,4	5,1	0,7	0,4	2,9	0,2	2,6	1,8	86,2

TABL. 6. POWIERZCHNIA ZASIEWÓW WEDŁUG UŻYTKOWNIKÓW W LATACH 2002 I 2010

Wyszczególnienie	2002	2010		
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne		w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR
		razem		

w tysiącach hektarów

Powierzchnia zasiewów				
ogółem.....	707,2	724,2	571,4	566,1
Zboża ogółem.....	556,0	509,8	413,5	410,8
w tym podstawowe....	435,1	412,8	339,7	337,3
Strączkowe jadalne	1,9	2,5	1,8	1,8
Przemysłowe	84,7	147,2	105,9	105,7
w tym:				
rzepak i rzepik	54,0	127,2	92,5	92,4
buraki cukrowe.....	29,7	19,1	12,4	12,4
Ziemniaki	35,7	23,0	21,3	20,5
Pastewne	16,8	22,8	14,1	14,0
Pozostałe	12,0	18,9	14,7	13,4
w tym warzywa	7,0	6,1	3,8	3,7

w odsetkach

Powierzchnia zasiewów				
ogółem.....	100,0	100,0	100,0	100,0
Zboża ogółem.....	78,6	70,4	72,4	72,6
w tym podstawowe....	61,5	57,0	59,4	59,6
Strączkowe jadalne	0,3	0,3	0,3	0,3
Przemysłowe	12,0	20,3	18,5	18,7
w tym:				
rzepak i rzepik	7,6	17,6	16,2	16,3
buraki cukrowe.....	4,2	2,6	2,2	2,2
Ziemniaki	5,1	3,2	3,7	3,6
Pastewne	2,4	3,2	2,5	2,5
Pozostałe	1,7	2,6	2,6	2,4
w tym warzywa	1,0	0,8	0,7	0,7

TABL. 7. POWIERZCHNIA ZASIEWÓW WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH W LATACH 2002 I 2010

Wyszczególnienie	Powierzchnia zasiewów ogółem	W tym					
		zboża		strączkowe jadalne	przemysłowe	ziemniaki	pastewne
		ogółem	w tym podstawowe				

w tysiącach hektarów

2002

Ogółem	707,2	556,0	435,1	1,9	84,7	35,7	16,8
---------------------	--------------	--------------	--------------	------------	-------------	-------------	-------------

2010

Ogółem	724,2	509,8	412,8	2,5	147,2	23,0	22,8
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 – 1 ha.....	5,3	2,7	2,4	0,0	0,2	0,8	0,1
1 – 2	10,8	8,0	6,8	0,0	1,0	0,8	0,2
2 – 3	11,7	9,1	7,7	0,0	1,1	0,7	0,2
3 – 5	23,6	18,1	15,2	0,0	2,6	1,3	0,4
5 – 7	25,0	19,4	16,4	0,0	3,1	1,1	0,5
7 – 10.....	43,3	33,0	28,2	0,1	6,3	1,9	0,8
10 – 15.....	55,3	42,3	36,4	0,1	8,3	2,2	1,0
15 – 20.....	38,4	28,9	25,0	0,1	6,3	1,5	0,9
20 – 30.....	52,0	38,4	32,7	0,2	8,9	2,0	1,4
30 – 50.....	65,5	47,0	40,1	0,2	13,3	1,8	1,9
50 – 100.....	85,8	61,9	50,7	0,2	18,3	2,2	2,0
100 ha i więcej	307,6	201,0	151,2	1,5	77,7	6,7	13,5

w odsetkach

2002

Ogółem	100,0	78,6	61,5	0,3	12,0	5,1	2,4
---------------------	--------------	-------------	-------------	------------	-------------	------------	------------

2010

Ogółem	100,0	70,4	57,0	0,3	20,3	3,2	3,2
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 – 1 ha.....	100,0	51,6	45,3	0,3	3,8	15,9	2,7
powyżej 1 ha	100,0	70,5	57,1	0,3	20,4	3,1	3,2

TABL. 8. ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE WEDŁUG UŻYTKOWNIKÓW W LATACH 2002 I 2010

Wyszczególnienie	2002	2010		
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne		
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR	

w tysiącach sztuk

Bydło.....	141,3	109,1	83,5	82,5
w tym krowy	63,6	46,3	34,9	34,6
Trzoda chlewna	556,0	301,9	232,4	230,1
w tym lochy.....	58,1	38,9	22,3	22,0
Owce	14,6	13,3	12,1	11,7
Konie.....	9,4	11,2	10,6	10,1
Kozy.....	12,5	5,1	5,1	4,4
Króliki.....	40,5	34,1	34,1	27,3
Drób ogółem	10758,3	7131,5	6141,5	4351,9

obsada na 100 ha użytków rolnych w sztukach

Bydło.....	13,6	11,4	11,2	11,2
w tym krowy	6,1	4,8	4,7	4,7
Trzoda chlewna	53,5	31,5	31,1	31,3
w tym lochy.....	5,6	4,1	3,0	3,0
Owce	1,4	1,4	1,6	1,6
Konie.....	0,9	1,2	1,4	1,4
Kozy.....	1,2	0,5	0,7	0,6
Króliki.....	3,9	3,6	4,6	3,7
Drób ogółem	1035,0	743,0	822,5	592,6

TABL. 9. ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH W 2010 R.

Wyszczególnienie	Bydło	Trzoda chlewna	Owce	Konie	Drób ogółem
<i>w tysiącach sztuk</i>					
Ogółem	109,1	301,9	13,3	11,2	7131,5
z tego w grupach obszarowych UR:					
0 – 1 ha.....	1,2	24,6	0,4	0,7	2323,1
1 – 2	0,9	2,5	0,4	0,6	479,3
2 – 3	0,9	2,8	0,3	0,6	323,4
3 – 5	2,6	7,5	0,4	0,9	332,2
5 – 7	3,3	10,2	0,6	0,9	273,0
7 – 10.....	7,0	21,4	1,4	1,2	657,6
10 – 15.....	11,2	35,5	1,2	1,2	631,8
15 – 20.....	8,1	21,6	0,7	0,9	355,3
20 – 30.....	12,2	26,8	1,8	1,1	193,8
30 – 50.....	11,4	25,7	1,4	1,0	239,2
50 – 100.....	10,5	25,2	2,1	0,9	488,5
100 ha i więcej	39,9	98,2	2,7	1,0	834,4

obsada na 100 ha użytków rolnych w sztukach

Ogółem	11,4	31,5	1,4	1,2	743,0
z tego w grupach obszarowych UR:					
0 – 1 ha.....	9,9	199,8	3,6	6,0	18895,7
powyżej 1 ha	11,4	29,3	1,4	1,1	507,5

TABL. 10. CIĄGNIKI I MASZyny ROLNICZE W GOSPODARSTWACH ROLNYCH WEDŁUG UŻYTKOWNIKÓW W LATACH 2002 I 2010

Wyszczególnienie	2002	2010		
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne		w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR
		razem		

w tysiącach sztuk

Ciągniki ogółem.....	59,0	58,6	56,0	53,0
z tego o mocy:				
do 15 kW.....	1,3	1,1	1,1	0,9
15 do 25.....	8,3	12,7	12,6	11,2
25 do 40.....	17,9	17,2	16,9	16,0
40 do 60.....	21,3	16,0	15,4	14,9
60 do 100.....	7,2	8,1	7,3	7,2
100 kW i więcej	2,9	3,5	2,7	2,7
Maszyny rolnicze:				
Kombajny zbożowe.....	7,2	8,1	7,8	7,7
Kombajny buraczane.....	3,1	1,7	1,7	1,7
Kombajny ziemniaczane	2,9	3,2	3,1	3,1
Silosokombajny.....	0,5	0,3	0,2	0,2
Opryskiwacze polowe	21,0	20,8	20,3	19,8
Opryskiwacze sadownicze	0,9	0,8	0,8	0,8

w odsetkach

Ciągniki ogółem.....	100,0	100,0	100,0	100,0
z tego o mocy:				
do 15 kW.....	2,2	1,9	1,9	1,6
15 do 25.....	14,1	21,7	22,5	21,2
25 do 40.....	30,4	29,4	30,2	30,2
40 do 60.....	36,2	27,3	27,5	28,2
60 do 100.....	12,3	13,8	13,1	13,7
100 kW i więcej	5,0	5,9	4,8	5,1

TABL. 11. CIĄGNIKI I MASZyny ROLNICZE W GOSPODARSTWACH ROLNYCH WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH W LATACH 2002 I 2010

Wyszczególnienie	Ciągniki	Kombajny			Silo-sokombajny	Opryskiwacze polowe	Opryskiwacze sadownicze
		zbożowe	buraczane	ziemniaczane			

w tysiącach sztuk

2002							
Ogółem	59,0	7,2	3,1	2,9	0,5	21,0	0,9

2010							
Ogółem	58,6	8,1	1,7	3,2	0,3	20,8	0,8
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 – 1 ha.....	3,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,5	0,0
1 – 2	3,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,6	0,1
2 – 3	3,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,8	0,1
3 – 5	5,8	0,2	0,0	0,1	0,0	1,9	0,1
5 – 7	5,1	0,3	0,0	0,2	0,0	2,0	0,1
7 – 10.....	7,2	0,7	0,2	0,4	0,0	3,4	0,1
10 – 15.....	8,1	1,2	0,3	0,6	0,0	3,6	0,1
15 – 20.....	4,6	0,9	0,2	0,4	0,0	1,9	0,0
20 – 30.....	5,1	1,3	0,3	0,5	0,0	2,0	0,1
30 – 50.....	4,4	1,3	0,3	0,4	0,1	1,6	0,0
50 – 100.....	3,7	1,0	0,2	0,3	0,0	1,2	0,0
100 ha i więcej	5,1	1,0	0,1	0,2	0,1	1,2	0,1

na 100 gospodarstw w sztukach

2002							
Ogółem	41,7	5,1	2,2	2,1	0,4	14,9	0,6

2010							
Ogółem	54,6	7,6	1,6	3,0	0,3	19,3	0,8
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 – 1 ha.....	7,0	0,1	0,0	0,2	0,0	1,2	0,1
powyżej 1 ha	87,5	12,8	2,7	4,9	0,5	31,9	1,3

**TABL. 12. PRACUJĄCY WYŁĄCZNIE LUB GŁÓWNIEM W GOSPODARSTWACH ROLNYCH
W CZERWCU 2010 R. WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH**

Wyszczególnienie	Pracujący ogółem	Gospodarstwa indywidualne			pracownicy najemni stali	Gospodarstwa osób prawnych
		pracujący w swoim gospodarstwie rolnym				
		razem	wyłącznie	głównie		

w tysiącach osób

Ogółem	83,1	76,7	64,6	12,2	2,1	4,2
z tego w grupach obszarowych UR:						
0 – 1 ha.....	16,1	15,8	13,4	2,3	0,2	0,1
1 – 2	9,2	9,1	7,5	1,6	0,1	0,0
2 – 3	6,2	6,2	5,1	1,0	0,1	0,0
3 – 5	8,3	8,1	6,6	1,6	0,1	0,0
5 – 7	6,3	6,2	5,2	1,1	0,0	0,1
7 – 10.....	8,5	8,1	6,7	1,4	0,3	0,1
10 – 15.....	8,2	8,0	6,8	1,2	0,2	0,0
15 – 20.....	4,2	4,1	3,5	0,6	0,1	0,0
20 – 30.....	4,6	4,2	3,7	0,5	0,1	0,4
30 – 50.....	3,4	3,3	2,9	0,4	0,1	0,1
50 – 100.....	2,7	2,4	2,1	0,3	0,1	0,2
100 ha i więcej	5,4	1,4	1,2	0,2	0,8	3,3

w odsetkach

Ogółem	100,0	92,4	100,0	84,2	15,8	2,5	5,1
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 – 1 ha.....	100,0	97,9	100,0	85,2	14,8	1,4	0,7
powyżej 1 ha	100,0	91,1	100,0	83,9	16,1	2,8	6,1

TABL. 13. UŻYTKOWNICY GOSPODARSTW INDYWIDUALNYCH PRACUJĄCY W CIĄGU ROKU W SWOIM GOSPODARSTWIE ROLNYM WEDŁUG GRUP WIEKU, PŁCI I GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH

Grupy obszarowe użytków rolnych w ha	Ogółem	W wieku					65 lat i więcej
		poniżej 25 lat	25-34	35-44	45-54	55-64	

w tysiącach osób

użytkownicy ogółem

Ogółem	81,9	0,7	9,1	16,6	25,1	20,9	9,5
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 – 1	22,9	0,2	1,7	3,6	5,0	7,3	5,1
1 – 2	12,5	0,1	1,3	2,5	3,8	3,2	1,6
2 – 3	8,0	0,1	0,8	1,7	2,5	2,0	0,9
3 – 5	9,4	0,1	1,1	2,2	3,2	2,2	0,8
5 – 7	6,1	0,1	0,8	1,4	2,1	1,4	0,4
7 – 10.....	7,0	0,1	0,9	1,6	2,5	1,5	0,3
10 – 15.....	6,0	0,1	0,9	1,4	2,2	1,4	0,2
15 – 20.....	2,9	0,1	0,5	0,6	1,1	0,6	0,1
20 – 30.....	2,7	0,0	0,5	0,6	1,1	0,5	0,1
30 – 50.....	2,1	0,0	0,3	0,5	0,8	0,4	0,0
50 – 100.....	1,5	0,0	0,3	0,4	0,5	0,3	0,0
100 i więcej	0,9	0,0	0,1	0,2	0,3	0,2	0,0

w tym kobiety

Ogółem	29,4	0,2	2,8	5,6	8,5	7,2	5,0
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 – 1	10,6	0,1	0,7	1,5	2,4	3,1	2,9
1 – 2	5,2	0,0	0,5	1,0	1,6	1,3	0,8
2 – 3	3,2	0,0	0,3	0,7	1,0	0,8	0,4
3 – 5	3,3	0,0	0,3	0,8	1,1	0,7	0,4
5 – 7	2,0	0,0	0,2	0,5	0,7	0,4	0,2
7 – 10.....	2,0	0,0	0,3	0,5	0,7	0,4	0,2
10 – 15.....	1,4	0,0	0,2	0,3	0,5	0,3	0,1
15 – 20.....	0,6	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0
20 – 30.....	0,4	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0
30 – 50.....	0,3	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
50 – 100.....	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
100 i więcej	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

TABL. 14. NAKŁADY PRACY W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W CIĄGU ROKU WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH W LATACH 2002 I 2010

Wyszczególnienie	Pracujący ogółem ^a	Gospodarstwa indywidualne				Gospodarstwa osób prawnych	
		rodzinna siła robocza				pracownicy najemni stali	
		razem ^a	użytkownicy	współmałżonkowie	pozostali członkowie rodziny ^a		

w tysiącach osób

2002

Ogółem	183,3	175,7	98,7	44,4	32,7	2,4	5,1
---------------------	--------------	--------------	-------------	-------------	-------------	------------	------------

2010

Ogółem	181,2	174,9	81,9	42,4	50,6	2,1	4,2
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 – 1 ha.....	41,4	41,1	22,9	9,8	8,4	0,2	1,0
1 – 2	25,0	24,9	12,5	6,3	6,2	0,1	0,0
2 – 3	16,6	16,5	8,0	4,0	4,6	0,1	0,0
3 – 5	20,7	20,5	9,4	5,0	6,1	0,1	0,0
5 – 7	14,2	14,1	6,1	3,4	4,6	0,0	0,1
7 – 10.....	17,2	16,8	7,0	3,9	5,9	0,3	0,1
10 – 15.....	15,4	15,2	6,0	3,6	5,5	0,2	0,0
15 – 20.....	7,5	7,4	2,9	1,8	2,7	0,1	0,0
20 – 30.....	7,5	7,1	2,7	1,8	2,6	0,1	0,4
30 – 50.....	5,6	5,4	2,1	1,4	2,0	0,1	0,1
50 – 100.....	4,1	3,8	1,5	1,0	1,3	0,1	0,2
100 ha i więcej	6,2	2,1	0,9	0,6	0,7	0,8	3,3

w odsetkach

2002

Ogółem	100,0	95,9	100,0	56,2	25,3	18,6	1,3	2,8
---------------------	--------------	-------------	--------------	-------------	-------------	-------------	------------	------------

2010

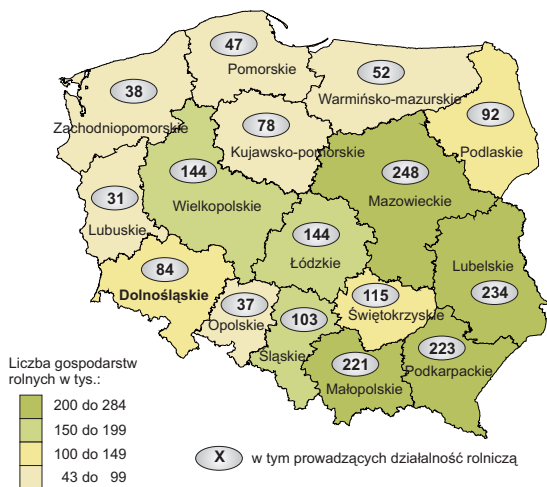
Ogółem	100,0	96,5	100,0	46,8	24,2	28,9	1,1	2,3
z tego w grupach obszarowych UR:								
0 – 1 ha.....	100,0	99,2	100,0	55,7	23,8	20,5	0,5	0,3
powyżej 1 ha	100,0	95,7	100,0	44,1	24,4	31,5	1,3	2,9

a W 2010 r. z uwzględnieniem członków rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego wnoszących wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku (bez wynagrodzenia), którzy:

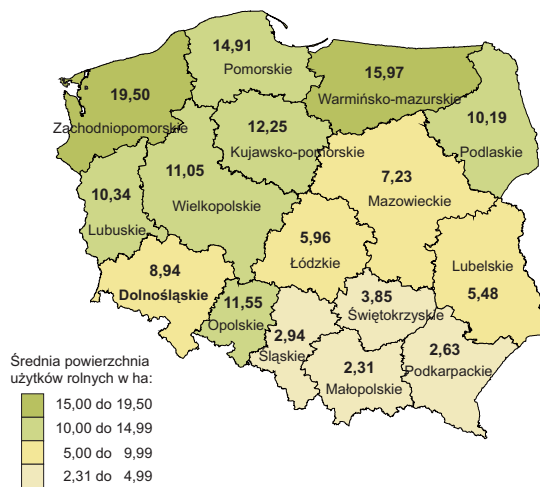
- mieszkali z użytkownikiem, ale nie tworzyli z nim wspólnego gospodarstwa domowego,
- nie mieszkali z użytkownikiem.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE NA TLE INNYCH WOJEWÓDZTW W 2010 R.

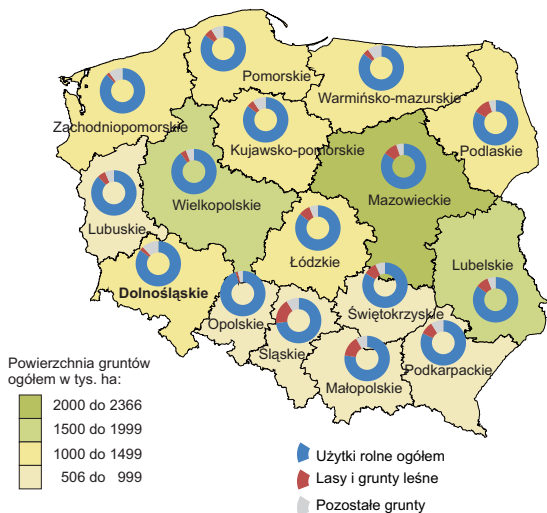
Liczba gospodarstw rolnych

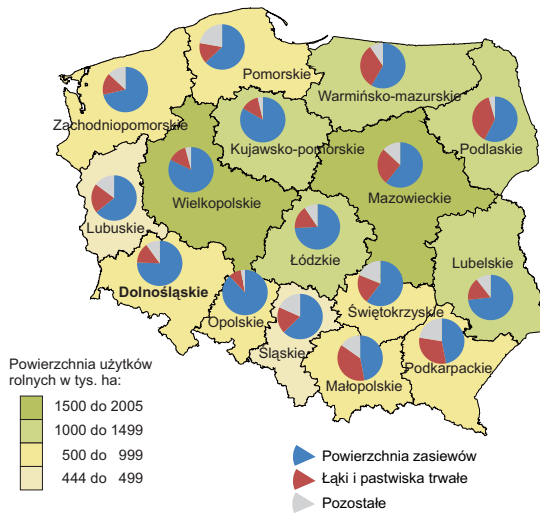
Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych

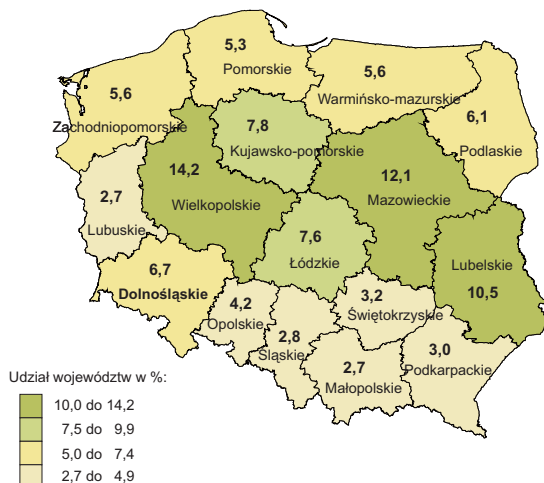
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według siedziby użytkownika

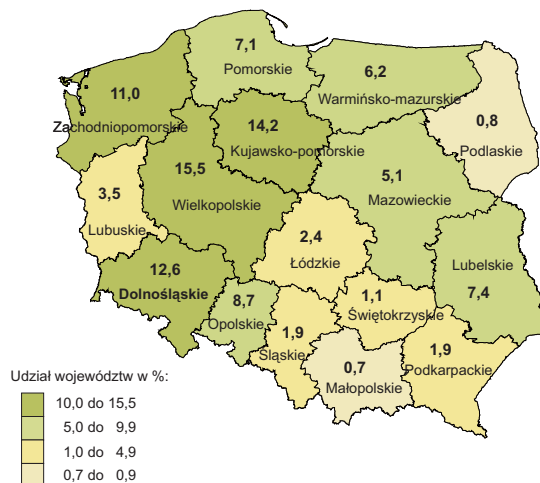
Powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według siedziby użytkownika

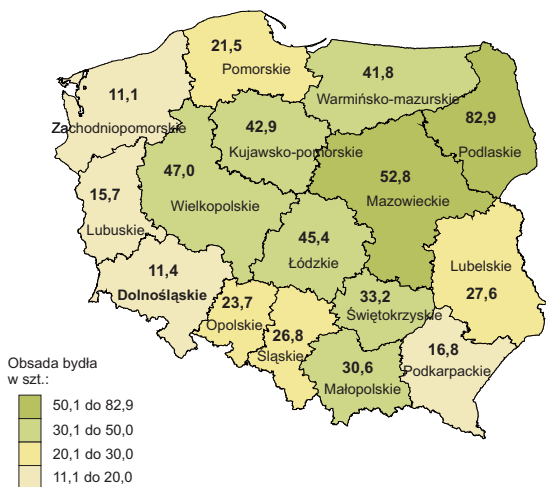
Udział województw w krajowej powierzchni uprawy zbóż ogółem

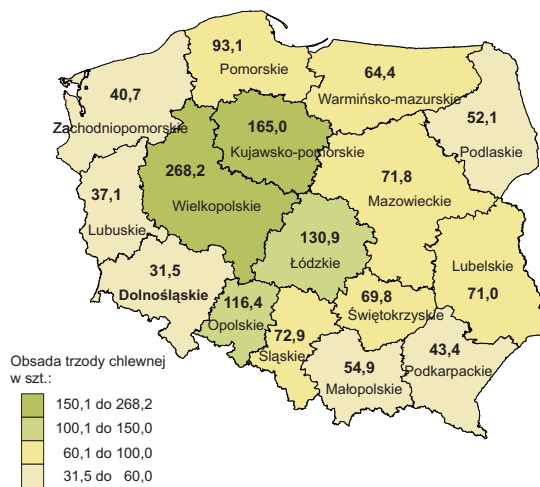
Udział województw w krajowej powierzchni upraw przemysłowych ogółem

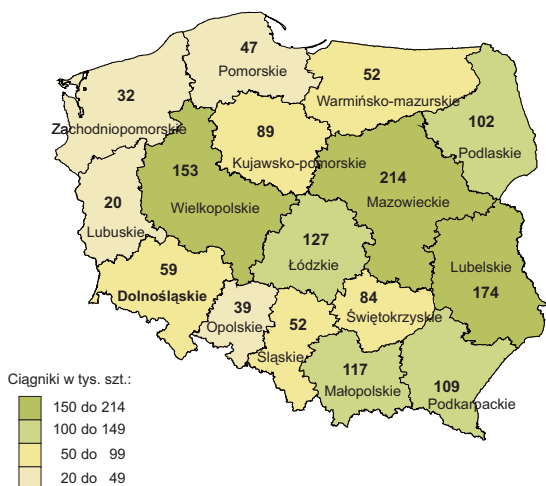
Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych

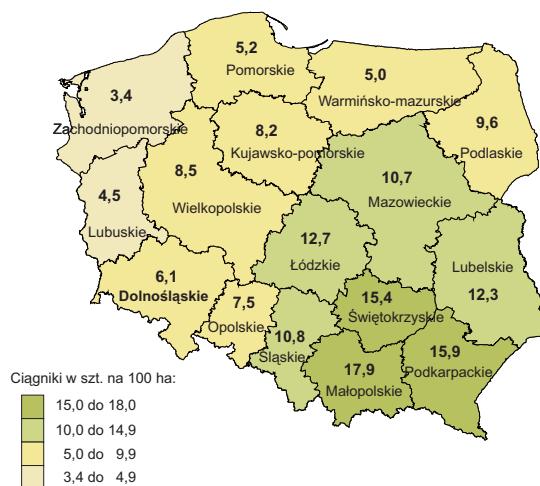
Obsada trzody chlewnej na 100 ha użytków rolnych

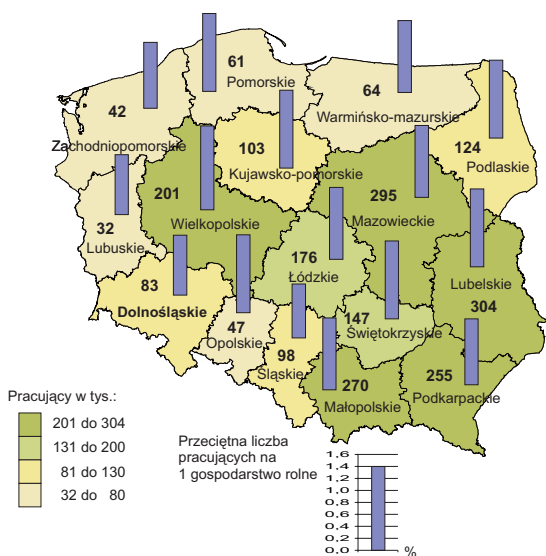
Liczba ciągników

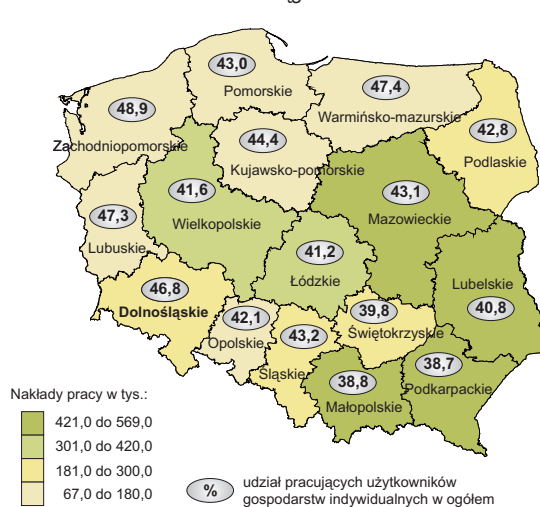
Ciągniki na 100 ha użytków rolnych

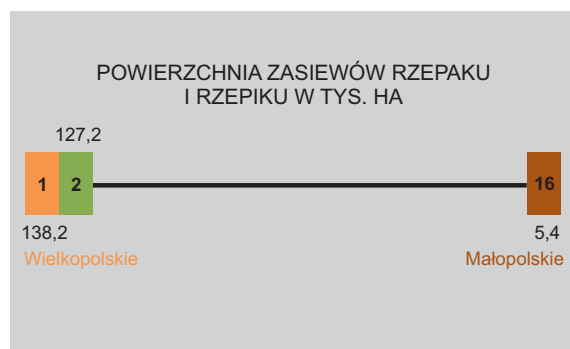
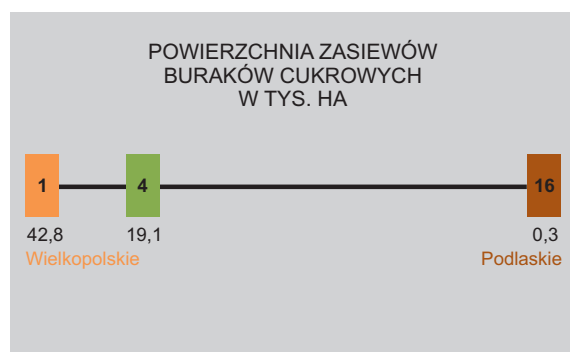
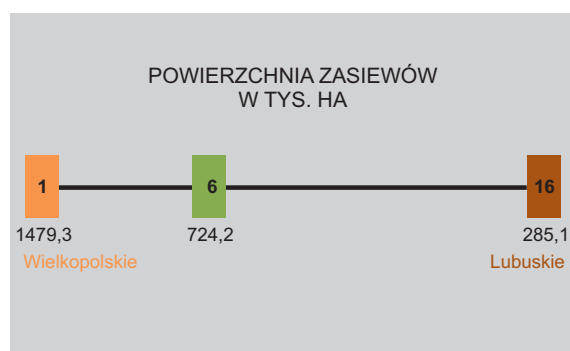
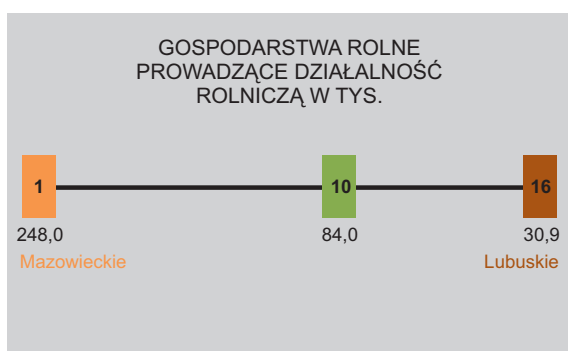
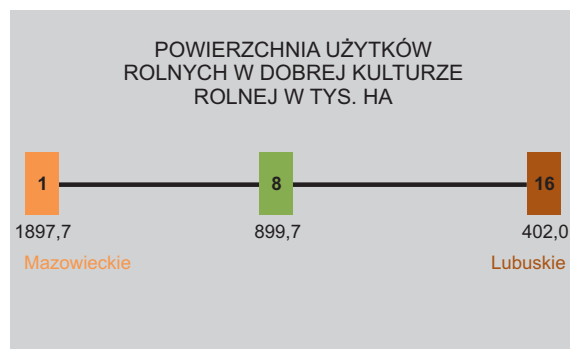
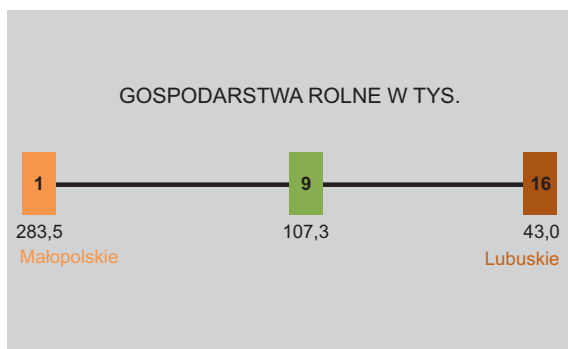
Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2010 r.

Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku

LOKATA WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO NA TLE INNYCH WOJEWÓDZTW W 2010 R.

1 **16** Lokata województwa ze względu na wartość zmiennej
283,5 Wartość zmiennej

8 Lokata województwa dolnośląskiego ze względu na wartość zmiennej

POWIERZCHNIA ZASIEWÓW WARZYW
GRUNTOWYCH^a W TYS. HA

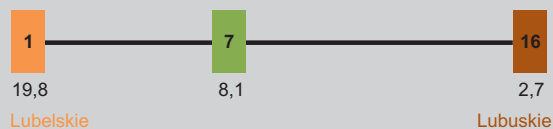

Kujawsko-pomorskie

Opolskie

a Bez powierzchni uprawy w ogrodach przydomowych.

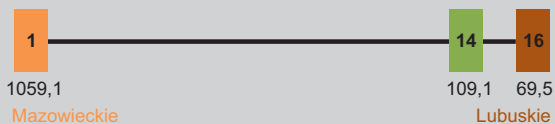
KOMBAJNY ZBOŻOWE
W TYS. SZT.

Lubelskie

Lubuskie

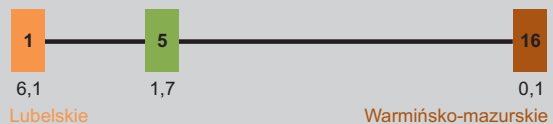
BYDŁO W TYS. SZT.

Mazowieckie

Lubuskie

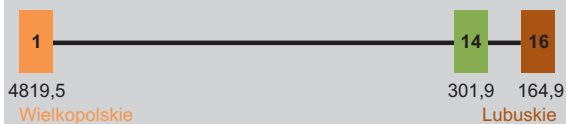
KOMBAJNY BURACZANE
W TYS. SZT.

Lubelskie

Warmińsko-mazurskie

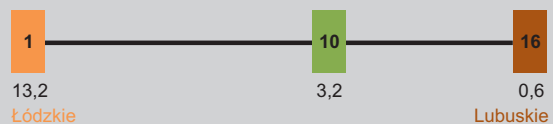
TRZODA CHLEWNA
W TYS. SZT.

Wielkopolskie

Lubuskie

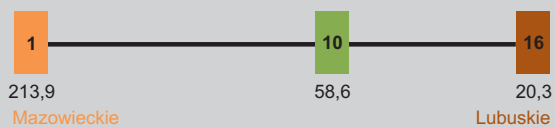
KOMBAJNY ZIEMNIACZANE
W TYS. SZT.

Łódzkie

Lubuskie

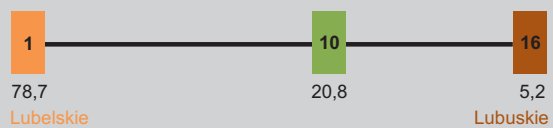
CIĄGNIKI W TYS. SZT.

Mazowieckie

Lubuskie

OPRYSKIWACZE POŁOWE
W TYS. SZT.

Lubelskie

Lubuskie